శ్రీరస్తు.

నీలాసుందరీపరిణయము

కూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1939

All Rights Reserved.

శ్రీరస్తు.

నీలాసుందరీపరిణయము

పీఠిక.

ఇష్టదేవతాదిప్రార్థనము.

శ్రీలకుఁ దానకం బగుచుఁ
జెన్నలరారెడు వెండికొండపై
మేలిక డానిడాల్ హొయలు
మీఱెడుజాబిలితాలమేడలో
వేలుపుఱేఁడు నల్వయును
వెన్నుఁడు గొల్వఁగ మంచుఁగొండరా
చూలిని గూడి వేడుకలఁ
జొక్కెడు లేనెలతాల్పుఁ గొల్చెదన్. 1

సీ. అలరు పెంగడిమితోఁటల నాడుపూఁబోఁడి
పూపవెన్నెలతేనిఁ బూనుచాన
కోరి యేనుఁగుమోముఁగొడుకుఁ గాంచినతల్లి
చిలువతాలుపు వేల్పువలపుటెంతి
తెలిబొబ్బమెకపు మేల్తేజి నెక్కెడిదంట
చెడుగురక్కసిమూఁకఁ జిదుముదిట్ట
తొలుపల్కుగిల్కుటం దెలుగలయొలనాఁగ
యెల్ల మేల్టెంకియై యెసఁగుచామ

తే. యొనరఁ దెఱగంటిచెలువలయుడిగములకు
నడరి యుడివోనిబలుసిరులిడెడునట్టి
గట్టుదొరపట్టి యొనలేనికనికరమునఁ
బొదలుచును మమ్ము ననయంబుఁ బ్రోచుఁగాత. 2

సీ. కొఱమాలి విసమిడ్డకఱకురక్కసిఁ జెండి
పఱపుమీఁటెడుబండి విఱుగఁ ద్రొక్కి
వెఱఁగొప్ప ప్రేతల మొఱఁగి వెన్నలు మెక్కి
తఱి సూచి మద్దులు పెఱికివైచి
యఱచేతఁ గొండఁ జూపఱు వొగడఁగఁ బూని
నెరి గిబ్బతోలువేల్పు మురియడంచి
చిఱుతపాయపుగొల్లచెఱవల వలపించి
మఱపక పసులఁ బల్మఱును గాచి
తే. వెఱపెఱుంగక మడువున నుఱికి కడిమి
మెఱయఁ డక్కరివిసదారి బిఱుసుఁదఱిమి
మఱియుఁ బేరగుతులువల నుఱుముసేసి
వఱలుకఱివేల్పు నెదనెంతు గుఱిదలిర్ప. 3

ఉ. కమ్మనితెమ్మదెమ్మెరలు గ్రమ్మఁగ నిమ్మగుతమ్మిమేడలోఁ
దుమ్మెదకొమ్మ లెమ్మెలను దూకొని నీటుగఁ బాటఁ బాడఁ
గాఁ, గొమ్మని పూవుఁదేనియలఁ గూరిమి నామెత లిచ్చి నిచ్చ
లున్, నెమ్మది నుండుపాల్కడలినెయ్యపుఁగూఁతురు మమ్ముఁ
బ్రోచుతన్. 4

క. తద్దయుఁ బొగడెద వేలుపుఁ
బెద్ద యనన్ జగము లెల్లఁ బెంచుచుఁ బల్కున్

ముద్దియతో నెఱతామర
గద్దియఁ గొలువుండు నల్మొగంబుల ప్రోడన్. 5

చ. బలుతెలిపుల్గువారువము బంగరుపీఁటయు మిన్కుటం దెలుం
జిలుకతుటారిబోటియును జిందపువన్నియమేనుఁ బొత్తముం
జెలువపుఁదెల్లదమ్మివిరిసింగపుగద్దెయుఁ గల్గి యొప్పు న
ప్పలుకులచాన జానలరుపల్కు లొసంగెడుఁగాత నిచ్చలున్.

ఉ. మ్రొక్కు లొసర్తుఁ గేలుగవ మోడిచి చొక్కపుఁగొక్కు
జక్కిపై, నెక్కెడుబల్వజీసునకు నిమ్ముగ నమ్మినవారిమేల్ప
నుల్, చక్కఁగఁ జేయుదేవరకుఁ జక్కెర కొబ్బెరపండు
లుండ్రముల్, మెక్కెడు పాఁపజందెములమేటికి బత్తిని మాటి
మాటికిన్. 7

ఆ. పుట్టఁ బుట్టినట్టి పెట్టయు దీవిని
బొడమినట్టిపున్నెములగనియును
మొదలుగాఁగఁ గబ్బములు వేల్పుబాసను
గూర్చినట్టివారిఁ గోరి తలఁతు. 8

ఉ. మున్ను దెనుంగుఁగబ్బములు ముజ్జగముల్ పొగడంగఁ
గూర్చి పే, రెన్నికఁ గన్నబల్లిదుల నిమ్ముగ డెందపుఁదమ్మిలోప
లం, బన్నుగ నిల్పి నిచ్చలును బాయక కూరిమితోఁ దలం
చెదన్, నన్నయభట్టుఁ దిక్కనను నాచనసోముని నెఱ్ఱప్రెగ్గ
డన్. 9

క. ఎదఁ గుదురగు బత్తిని గొ
ల్చెదఁ బలుపుట్టువులఁ గూరిచినదోసంబుల్

చిదుమంగా వేడుకపె
ల్లిద మొదవెడు దెందులూరిలింగయగురునిన్. 10

ఆ. అనుచు నెల్లవేల్పులను గొల్చి మును కబ్బ
ములను గన్నగాళకులను దలఁచి
గురుని బత్తి నెంచి కోరి యచ్చతెనుంగుఁ
గబ్బమే నొనర్పఁ గడఁగుతఱిని. 11

కవిస్వప్నవృత్తాంతము.

సీ. ఏవేల్పు గుడితాల్పు తీవంచమోముల
తులువల బలుక్రొవ్వు దొలఁగ మీఱె
నేసామి సామేన నేప్రొద్దు వలిగట్టు
దొరపట్టి నర్మిలితోడఁ బూనె
నేతేఁడు పనిమీఱి నీరేడుజగములఁ
బ్రోడగ్గై యనయంబుఁ బ్రోవ నోపె
నేరాయఁ డెంచలేనిగారాపుటూడెంపు
జడదారులకు ముత్తి వడి నొసంగె
తే. మన్ను గేస్తుఁడు నగ్గియు మిన్ను నీరుఁ
బ్రొద్దు నెల గాడ్పు లెవ్వానిరూపులయ్యె
నట్టి తెలిగట్టుమన్కిపట్టైనదిట్ట
యొరపు రాణింపఁ గలలోన నొక్కనాఁడు. 12

సీ. పసిడిండిమెకపురక్కసితోలు మొలఁ జుట్టి
కేల ముమ్మొనవాలు గీలుకొలిపి
చిన్న వెన్నెలతేని సికపువ్వుగాఁ బూని
పెనుచంక నొకజింకపిల్ల నిలిపి

జడలలోఁ దెలినీటిచదలేటిజాల్వాఁటి
    జానొంద వెలిబూది మేన నలఁది
తోరంపుఁజిల్వరాతొడవు లిమ్ముగఁ దాల్చి
    యెదఁ బున్కసరములు కుదురుపఱచి
తే. మోముఁదమ్మిని జిఱునవ్వు మొలకలెత్త
గుబ్బలులతేనిగారాపుఁగూఁతుతోడ
నుక్కుమిగిలినబలుగిబ్బజక్కినెక్కి
కొమరుదళుకొత్త మ్రోలఁ గన్గొనఁగనయ్యె. 13

క. అటువలెఁ గనఁబడి యెద మి
క్కుట మగునక్కటిక మొదవ గుబ్బలిదొరయి
ల్లటపల్లుఁడు ననుఁ గన్గొని
దిటముగ నపు డిట్టు లనుచుఁ దెలియం బలికెన్. 14

సీ. నీతండ్రి గంగన నిచ్చనిచ్చలు మమ్ముఁ
    బూజించె నపరంజిపూలచేత
నీతల్లి లచ్చమ నే సంతసిలఁగ నో
    ములు నోఁచెఁ బుడమివేల్పులకు నెల్ల
నీపినతండ్రు లెన్నికలు గాంచిరి జగ్గ
    నయు సింగనయు నర్సనయును మిగిలి
నీతమ్ము లెలమి నొందించిరి మమ్ము సిం
    గనయు సూరనయు జగ్గనయుఁ జెలఁగి
తే. నీయనుఁగురాణి బుచ్చమ నెలఁతలెల్ల
మేలనఁ దనర్చె గట్టురాచూలిఁ గొలిచి
మానికంబవు గద కూచిమంచికొలను
నం దరయఁ దిమ్మకవిరాయ యలర నీవు. 15

మ. మును కబ్బంబుల నెల్లఁ జెప్పి యెలమిం బొల్పొందుచున్
నాకు న,ప్పనముల్ చేసిన ప్రౌఢ వీవిప్పుడు గూర్పం బూను
నీయచ్చపుం, దెనుఁగుంగబ్బము నిమ్ము నిచ్చలపుబత్తిన్మత్తి
యున్ బత్తియున్, నెన రొప్ప న్నమకూర్చు చెప్పుడును నే
నీయొద్దనే యుండెదన్. 16

క. అని నుడువుచు నద్దేవర
కను మొఱఁగిన నపుడు మేలుకాంచి యెదను బా
యనివేడ్క లాదవ నతనికిఁ
బని యొనరఁగ మ్రొక్కు లొసఁగి బత్తి దలిర్పన్. 17

షష్ఠ్యంతములు.

క. లిబ్బులదొర చెలికానికి
గుబ్బలియెకిమీనియనుఁగుఁగూఁతుమగనికిన్
బెబ్బులిరేఁద్రిమ్మరితో
ల్బ్రబ్బినతమిఁ గప్పుకొన్న బలువేల్పునకున్. 18

క. చుఱుకు గలయొక్కకోలను
గుఱిగాఁ దిగప్రోళ్లు నేలఁ గూలిచి కడిమిన్
మెఱయుచు జేజేగములకుఁ
దఱుఁగనిమే లిడినగిబ్బతత్తడినొఁకున్. 19

క. తలఁచునిశాబారులచి
క్కులు దొలఁగఁగఁజేసి మనుచు గొనములగనికిం
దులువతొలు వేల్పుఁగూటువ
బలితపుఁబెన్మొగులుఁజాలుఁబయ్యెదకుఁ దగన్. 20

క. నెలతాలఁ బోలునిద్దపుఁ
దెలిడాల్గలమేనిమేటిదేవర కెప్పుడుం

గొలిచినబంటులకోర్కులు
పొలుపొదవఁగఁ బిదుకు వేలుపుమ్మొదవునకున్. 21

క. పితరదొర కేలత్రాటన్
జతనంబునఁ దివియ మిగుల జడుపున నెదలో
వెత గుడుచుతపసిబిడ్డని
బ్రతికించి యసంబుగన్న బల్లిదున కొగిన్. 22

తే. అప్పనంబుగ నెలమితో నచ్చతెనుఁగు
బాసచే నిప్పు డేనొనర్పఁగఁ దొడఁగిన
నీల యనుపేరఁ దేజున నివ్వటిల్లు
నింతిపెండిలికతతెఱఁ గెట్టు లనిన. 23

ప్ర థ మా శ్వా స ము

క థా ప్ర స్తా వ న.

క. మును నైమిశ మనునడవిని
మొనసి నిరాబారిసింగములు పెక్కుకతల్
వినుచుండి రోమహర్షణు
ననుఁగుంగొడుకునకు నిట్టు లనిరింపొదవన్. 24

క. జడదారిరాయ మాకుం
గడునెలమిగ లచ్చిమగనికత యొక్కటి యే
ర్పడఁ దెల్పు మనుచు వేఁడినఁ
దొడరి యతం డపుడు వారితో నిట్లనియెన్. 25

మి థి ల వ ర్ణ న ము.

తే. వినుఁడు బల్లిదులార మీవీను లలర
నిచ్చలంబుగఁ దెల్పెద దచ్చికడల
నెన్నఁదగి వన్నియలకెల్లనిక్క యగుచుఁ
బుడమిలోపల మిథిలనాఁ బ్రోలు వెలయు. 26

సీ. వెలలేనివలుఁదక్రొన్నెలఱాలమాడువు
ల్దట్టంపుఁదరఁగమొత్తములు గాఁగ
రంగుబంగరువు మెఱుంగుటరంగులు
నిద్దంపుటిసుకతిన్నియలు గాఁగ

గులుకుఁబాయపురాచతలి రాకుఁబోఁడులు
పగడంపుఁదీవజొంపములు గాఁగ
మేటిపల్గొమ్ముల మెకపురాతుటుములు
లలితంపుఁబఱపుగుబ్బలులు గాఁగ

తే. వన్నియలుమీఱి చెలువారువారువములు
కొమరుదళుకొత్తు బలుమానికములుగాఁగఁ
బొంకముగ నెల్లసిరులకుఁ డెంకి యగుచుఁ
బాలమున్నీటిపగిది నాప్రోలు దనరు. 27

ఉ. పున్నమచందురుం దెగడుపొంకపుమోములరాచకన్నియల్
గ్రొన్నెలఱాలమేలిపనికొప్రపుమేడల నాటలాడ నా
యన్నులకుల్కు లేనగవు లచ్చుమ వెన్నెలలంచుఁ ద్రిమ్మరుల్
వెన్నెలపుల్గుమొత్తములు వేడుక నబ్బలుపీట మాటికిన్. 28

చ. మినుకుఁగడానిబంగరుపుమేడలసోరణగండ్లవెంట రేల్
చనియెడిరిక్కమొత్తమును జక్కఁగఁ జూచి మెఱుంగుఁ
బోఁడు లి,చ్చను బిడికిళ్లఁ బట్టి యవి జాఱి చనం దమగోళ్లు
చుక్కలం,చును నెడ నిల్పి చే వదలి చూచుచు నుబ్బర
పోదు రందులన్. 29

చ. పగడపుఁగంబముల్ నిలిపి పన్నినముత్తెపుఁజప్పరంబులన్
నిగనిగలాడు కుందనపునిద్దపుగోడల నాఁడెమైనము
త్తిగరతనంపుజిల్గుఁబనితిన్నియలున్ బలుదమ్మికెంపుటా
జిగితలుపు ల్గడు న్మెఱయుఁ జెన్నుదలిర్పఁగఁ బ్రోల నెల్లెడన్.

తే. ఇగురుఁబోండ్ల కగడ్తలో నీఁదుచిలువ
చెలువ లిడుతమ్మికెంపులుఁ జెలఁగి కోట

కొమ్మలం దాడు తెఱగంటికొమ్మ లిడెడు
వేల్పుదొరమానికములు నవ్వీటఁ దనరు. 31

తే. ప్రోలిపల్లోటకొమ్మలఁ బులుఁగుటాలు
గఱికయని డాసి చెంతఁ జెక్కడపుసింగ
ములను గన్గొని నడుచక్కి బోవ వెఱచి
ప్రొద్దుతేజీలు బలువడిఁ బోవుఁ గడల. 32

క. పన్నుగ నందలి యేనుఁగు
గున్నలపై మావటీండ్రు కోరిక లడరన్
మిన్నేటిపసిఁడితామర
క్రొన్నలను వన్నె మీఱఁ గోయుదు రెపుడున్. 33

తే. పొడుపుమలనుండి పడమటికడలికరుగఁ
బవలునలుజాములునుబట్టుఁ దోవలసూడు
తత్తడుల కని మాటలో దచ్చికడలఁ
బఱచి క్రమ్మఱు నచటిబాబాతుటుములు. 34

క. నలుమొగములఁ దా నాలుగు
తొలుపలుకును సదువు టేమి దొడ్డని నలువం
బలికి కలచదువు లెల్లను
బలుకుదు రొక్కొక్కనోరఁ బాఱులు వీటన్. 35

చ. కలన నెదిర్చెనేనిఁ దిగకన్నుల వేలుపు నైన మార్కొనం
దలఁపుదు రెద్ది వేఁడిన నెదం గని మానక జన్నిగట్టుఁ బె
ద్దలకును బేదసాదులకుఁ దద్దయు నిత్తురు ప్రోల నెప్పుడుం
బొలుపు దలిర్ప రేవెలుఁగు ప్రొద్దుకొలంబుల రాచసింగముల్.

ఆ. తొలుదాల్పునసుఁగు తొమ్మిదిపాఁతఱల్
రొక్క మున్న దనుచు నిక్కఁగాని

లెక్క కెక్కుడైన రొక్కంబుఁ దఱుఁగని
కొలుచు గలదు ప్రోలికోమటులకు. 37

తరలము.—

మొలకఁ దెల్లనిబట్ట లేకయు ముచ్చటం గలు ద్రావుచుం
బొలము దున్నఁగ నోడి నాఁగలి పూని త్రిమ్మరు నంచు ని
చ్చలును బల్కుచు నుందు రాకఱిసామియన్నను దట్టపుం
గలుముల న్వెలుఁగొంది యచ్చటి కాఁపుఁబెద్దలు తద్దయున్.

చ. కులుకుమిటారిగుబ్బలును గ్రొమ్ముడులు న్బిగికౌనులుం బిఱుం
దులుఁ గవలంగఁ జిల్కలను దోలు నెపంబున నెల్లు లెత్తి గా
జులు గలుగల్లనం జఱుకుఁజూపులచేఁ దెరువర్ల డెందముల్
గలఁపుదు రందులం బొలముకాపరి కాఁపుఁదుటారికత్తియల్.

చ. పగడపుఁదీఁగలో తళుకుబంగరుబొమ్మలో క్రొమ్మెఱుంగులో
తొగచెలితున్కలో మరునితూపులో బల్రతనంపుఁదేటలో
సొగసులదీవులో యనుచుఁ జూపఱు లువ్విళులూర నందు
లం, బొగడికఁ జెంది యందములఁ బొల్తురు నీటుగ నాటచేడి
యల్. 40

ధర్ముఁడనుజేని వర్ణనము.

క. అవ్వీ డేలు న్నేలని
దవ్వులదొర లెన్న మిగుల ధర్ముఁడు దనతోఁ
జివ్వకు నెదురై నిలిచిన
మువ్వురు వేలుపుల నైన మొనసి కలంచున్. 41

సీ. వెడవింటిబలుదంటఁ బొడసూపఁగా నీక
తొలుదాలుపు నొక్కమూల కనిచి

తోలు మొగల్తుటుముల దూదియ ట్లవియించి
కలువల చెలికాని వెలి యొనర్చి
గాలిమేఁతరిఱేనిఁ గాలూనఁ గా నీక
కడలి నెల్లప్పుడు నడలఁ జేసి
వెడఁద మోము మెకంబు నడవుల డాఁగించి
గట్టులయొకిమీనిఁ గడకుఁ ద్రోచి
తే. చక్కఁదనమున వాసిని జాగమునను
జిగిని మాటలలోఁతున మగతనమున
నిచ్చలంబునఁ గడలఁదా నెచ్చుగాంచి
పొగడికలఁ జెందు నెపుడు నప్పుడమిఱేఁడు. 42

సీ. ఎనలేనిమగఁటిమి నెసఁగువాఁ డగుటకుఁ
బొంచుండి కోఁతిని ద్రుంచఁడేని
కోర్కు లెల్లను సమకూర్చువాఁ డగుట కగా
రక చుప్పనాక మరల్పఁడేని
కనికరంబుల కెల్ల నునికిప ట్టగుటకుఁ
బొలదిండ్లఁ బొలియింపఁ దలఁపఁడేని
యుడివోనికలుముల నడరు చుండుటకుఁ గా
నడవుల దుంపలు గుడువఁడేని
తే. బంతితేరులపంటవలంతిఱేని
కొడుకు దొర యగు నతనికిఁ గడిమి నీగిఁ
గనికరంబున సిరి నంచుఁ గడఁగి పెద్ద
లెన్న నారాచజాబిలి చెన్నుమీఱు. 43

క. పిఱికితనంబును జలమును
గొఱకొఱ యీలేనిగోనము గుఱి దప్పుటయుం

దుఱుతును బిగియును గల్లయు
నెఱుఁగఁ డతం డించుకయిన నెల్లెడలందున్. 44

సీ. జగడంపుటోరెంపుజడదారికడకేఁగి
చదలేటితెలినీట జలకమాడి
తెఱగంటిదొరయింటితెలిమ్రాఁకు లెగఁబ్రాఁకి
వలనొప్పఁ దెలిదీవి కెలనమెలఁగి
పలుచందములఁ జిందములఁ గ్రిందుపడఁజేసి
నెలతాల్పుబలువేల్పుచెలువు నవ్వి
చలమాని యలయేనుఁగులసూడు దిగనాడి
మగఱాలజిగినెలఁ దగుచుఁ దెగడి
తే. ముత్తియంబుల నురువుల మొల్లవిరుల
మంచుసోనలఁ జొక్కుల నంచగముల
నెంచి కొంచక తనయసం బెల్లకడల
వెలుఁగ వెలుఁగొందు నారాచవేల్పుతేఁడు. 45

క. వెంగలియుఁ బిఱికివాఁడును
దొంగయుఁ గొండీఁడుఁ బేద తులువయు ననికిన్
లొంగినవాఁడును లేఁ డర
యంగా మందునకు నైన నద్దొరపుడమిన్. 46

కుంభకుఁ డనుగొల్లదొరకత.

క. ఆరామూనిక మెప్పుడు
గారవమునఁ బెనుప నందుఁ గదలనిసిరులం
గేరుచుఁ గుంభకుఁ డనియెడి
పేరిటిగొల్లదొర యొకఁడు పేర్మిఁ జెలంగున్. 47

తే. వేలుపులఱేఁడు దన కొక వెల్ల మొదవె
కల దనుచు నిక్క నింతియ కాని యిట్లు
కలవె పలువన్నియలగిడ్డికదుపు లంచు
నెంచుచుండు నతం డెందుఁ గొంచు లేక. 48

సీ. అడిగినఁ గొదుకక పుడమివేల్పులకు ని
చ్చలుఁ బాడిమొదవులఁ జాల నొసఁగుఁ
బేదగేస్తులఁ జేరఁ బిల్చి కోరినయన్ని
దుక్కిటెద్దులఁ బల్మితోడ నిచ్చు
ముదుసళ్లఁ గడఁకమై వెదకి తా రావించి
నెమ్మిఁ గన్గొని యోగిరమ్ము వెట్టు
నెడపక గీమున కేతెంచువిందుల
కెలమి ఎల్వాలును సొమ్ములు నొసంగుఁ
తే. చెలిమికాండ్రను బెద్దలఁ గొలమువారిఁ
గూరిమి దలిర్ప సారెకు గారవించు
నౌర యరు దగుఁ బుడమిపై నరసి చూడ
గొల్లయెకిమీనినాఁడెంపుగొనము లెల్ల. 49

తే. చుక్కలను వానచినుకుల నిక్కువముగ
లెక్కయిడవచ్చుఁగాని పెంపెక్కి యెపుడుఁ
బుడమి యీనినతెఱఁగున నడరునతని
తొడుకులం దెల్లమిగ లెక్కయిడఁగ రాదు. 50

క. అమ్మేటిగేస్తునకుఁ గడు
నెమ్మి యొనర్చుచును నిచ్చనిచ్చలు బలుపు
న్నెమ్ముల ధర్మద యనియెడు
కొమ్మ దనరు నెల్ల మేలిగొనముల ప్రోవై. 51

సీ. అనయమ్ముఁ బెఱయిమ్ములను ద్రిమ్మరుచునుండు
చలివెలుఁగుననుంగుఁజెలియ లెనయొ?
పెనుఱాఁగయై మ్రోఁగుచును మోసలకు నేఁగు
నలుమొగంబులవేల్పు చెలువ దొరయొ?
జగమడ్డఁ దగుదొడ్డ సత్త్రియై బెదరించు
గట్టులయొకిమీనిపట్టి జతయొ?
పలుఱేఁడులకు సూడు బలియించి పొలియించి
లలిఁ గేరుపంటవలంతి సరియొ?
తే. యివ్వెలందుక కని తనయీడుచేడె
లందఱును డెందములనుబ్బి యాడుకొనఁగఁ
జెలఁగి నాఁడెపుఁ బుడమిజేజేలగములఁ
బ్రోదిసేయుచు నెప్పుడు నప్పొలఁతి యలరు. 52

క. ఉడివోనిసిరుల నిటువలెఁ
దడవెడునయ్యాళ్ల గళ్లఁ దనియింతురు సొం
పడర సిరిదాముఁ డనునొక
కొడుకును మఱి నీల యనెడుకూఁతు రొకర్తున్. 53

నీలావర్ణనము.

క. అచ్చిన్నికన్నెసోయగ
మచ్చెలువుం జిల్వచెల్వలందును మఱి య
య్యచ్చరచేడియలందును
నిచ్చలుఁ బరికింపఁ గలుగ నేర దొకప్డున్. 54

క. చన్నులు జక్కవగిబ్బలు
కన్నులు చెన్నలరునల్లకలువలు పిఱుఁదుల్

దిన్నెలు వన్నెలగని య
య్యన్నులతలమానికంబు నలువిరొ పొగడన్. 55

సీ. గొనబారునూఁగారు కొదసుతుమ్మెదబారు
బలుగబ్బపాలిండ్లు పసిఁడిగిండ్లు
ననుఁ గావిజిగిమోవి నవతేనియలబావి
దొరమించుమైరంగు తొమ్మెలుంగు
నాఁడెంపుజడపెంపు నాఁచుతీవలగుంపు
కలికికన్గవడాలు గండుమీలు
పొగడొందుమొగమెందుఁ దొగలగాదిలివిందు
జిగిలేఁగవునుఁదీవ మొగులుత్రోవ

తే. తలులు తరఁగలు చేతులు తమ్మివిరులు
తొడ లనంటులు పిక్కలు దొనలు తళుకుఁ
జెక్కుటద్దంబు లడుగులు చెంగలువలు
బొమలు సింగిణు లమ్మించుఁబోఁడి కరయ. 56

ఉ. చిందమునందముం దలుముఁ జేడియకుత్తుక క్రొత్తకప్రపుం
గందముచందముం దెగడుఁ గన్నియనెమ్మొయితావిపిందు లేఁ
జెందొవవిందువన్నియ నిసీ యనుఁ బైదలినెన్నొసల్ బళీ!
కుందన మెందునుం దొరయెకొమ్మనిగారపుమేనిచాయకున్?

క. నెలఁతుక చిఱునగవులు వె
న్నెలలం గన నవ్వు లేమ నిద్దపుఁగులుకుం
బలుకులు చిలుకల నులుకఁగఁ
బలుకుం బలుకుదురు వోలు బలుమగఱాలన్. 58

తే. అట్లు లేజవ్వనమ్ము సోయగముఁ గల్గి
చెన్ను మీఱుచు నున్న యయ్యన్ను మిన్నఁ

గాంచి తలిదండ్రు లెంతయు గారవమున
నుల్లమున నుబ్బుచున్నచో నొక్కనాఁడు. 59

కుంభకునిపాలి కొకబ్రాహ్మణుఁడు వచ్చుట.

సీ. తిగరేక లేర్పడ దిద్దిననొసలిను
న్వొలిబూదిబొట్టురంగులు సెలంగ
సరవిఁ జిచ్చులకంటిదొరకంటి పేరింటి
పేరులు పేరెదఁ బెంపుమీఱ
మొలఁ బింజె వట్టి చెంగులు మాటి కట్టిన
వలిపనీర్కావిదోవతి సెలంగఁ
బైఁ గప్పుకొన్న హొంబట్టుదుప్పటిమెఱుం
గులు నల్గడలఁ గ్రమ్ముకొని వెలుంగఁ

తే. బొత్తములుమేల్కుళాయిపల్ ముత్తియంపుఁ
బోగులునుజాలజన్నిదంబులును గొడుగు
గిండి చెంబును గల్గి ముంగిటికి వచ్చి
నిలిచె వడినొక్కనాఁడెంపు నేలవేల్పు. 60

చ. నిలిచినఁ జూచి గొల్లదొర నిండినబత్తిని గేలు మోడ్చి య
బ్బలియుఁ డొసంగుదీవనలఁ బల్మఱుఁ గైకొని గొప్పతమ్మికెం
పులు గదియించినట్టిజిగిపుత్తడిముక్కాలిపీఁటమీఁద ని
చ్చలముగ నుంచి పూజ లిడి చయ్యన నాతనితోడ నిట్లనున్.

తే. పుడమిదయ్యమ! యెందుండి వెడలి వచ్చి
తిటకు రాఁగర్జమేమి మా కెఱుఁగఁజేయు
మెచ్చుమిముబోఁటిపెద్దలు వచ్చుటెల్లఁ
దోడుతోడనె మేలు చేకూడఁ గాదె? 62

తే. అనుడు నగ్గొల్ల చేనిఁ గన్గొని కరంబు
సంతసంబున నలరి యజ్జన్ని గట్టుఁ
గొలముతలమానికము తనవలఁతితనము
గనఁబడఁగ నిట్టులని చెప్పఁగాఁ దొడంగె. 63

బ్రాహ్మణుఁడు కృష్ణునిలీలం దెల్పుట.

క. విను నీకు బావ యగునం
దునిచెంగటనుండి యెమ్మెతో నీకడకుం
జనుదెంచితి నబ్బల్లిదుఁ
డనుపఁగ మీసేమ మెల్ల నారయుకొఱకున్. 64

క. కడు నిడుమలఁ బడి వా రి
ప్పుడు మునుపటినెలవు వదలి పోఁకు మిగులఁగం
దొడుకులకు బృంద యనియెడు
నడవికిఁ గాఁపురము వచ్చి రలజడి మీఱన్. 65

క. మిగులఁ గడగండ్లఁ బడియుం
దెగకయు వా రెల్ల నిపుడు నీమేనల్లుం
డగుకఱివేలుపుకతమున
నొగి నుసులులతోడి నిల్చి యున్నారు సుమీ. 66

తే. అతఁడు గావించుకర్జంబు లరయ నొక్క
మోము గలిగినమానిసి యేమి దెలుపు
మీఱఁగా నాలుగై దాఱు నూఱుపదులు
నోళ్లు గలవారికిని బూని నుడువరాదు. 67

క. విను సిరిమంతుఁడు కడుప్రేఁ
గున నడరెడు పుడమిపడఁతికొఱకును జేజేల్

మును వేఁడుకొనిన మానిసి
తనము గనినవెన్నుఁ డతఁ డెదం బరికింపన్. 68

క. ఆచంద మెల్ల దిటముగ
నీచెవులకుఁ దనివి దీఱ నే నెఱిఁగింతున్
రాచపను లిపుడె తలఁపం
జూచుకొనక యాలకింపు మ్రుక్కని తెలివిన్. 69

సీ. మును సోఁకుమూఁకల మోవ నోపక నేల
చేడియ దలఁకి జేజేలఁ గూడి
చదువులవేలుపు మొదలు వెన్నుని చెంత
కరిగి చాఁగిలి మ్రొక్కి సరగ లేచి
యాయన కత్తెఱం గంతయు నెఱిఁగించి
జియ్య యిప్పని జాగు సేయఁ బోక
కావింపవే యని కడు వేఁడుకొనిన న
వ్వేల్పుల కవ్వేల్పు వెరపుదీఱ

తే. నిప్పని యొనర్తుఁ బొండు మీరిండ్ల కనుచు
ననిచె ననిచిన కూర్మితో నపుడు తొగల
యనుఁగుకొలమున వసుదేవుఁ డనెడుదొరకుఁ
గొమరుఁడై పుట్టె నెంతయుఁ గొమరుమిగుల. 70

ఆ. పుట్టి కంసుఁ డనెడునట్టిరాకాసుల
తేనివలన సూడు తోనె పూని
నందునింటఁ జేరి నందునియిల్లుటా
లగుయశోద పాపఁ డనుచుఁ బెనుప. 71

తే. అత్తెఱంగునఁ బెనుచుచున్నంత నొక్క
మొదను బూతనయనువేర నడరుపెరసు

నల్లఁద్రావుడుఁబడఁతి మత్తిల్లి చేరి
విసపుఁబాలిడఁ గని దాని యుసుఱుఁగొనియె. 72

ఆ. దండఁ గొండపోల్కి నుండునో నొండెడ
దండితనము మీఱ నండగొనక
పిండిపిండిగాఁగ రెండుకాళులఁ దాచి
దండి బండిపొలసుదిండిఁ జెండె. 73

క. దొరఁకొని తనుఁ బొదివి కడుఁగ
సరగను జదలికిని నొగిని జనుబేరజపుం
గరువలిబలుతొలు జేజే
నరుదుగ గుదెతాల్పువీఁటి కనిచెం గడిమిన్. 74

సీ. బుడుతకల్వలవిందుఁ బోలునెన్నొసలిపై
జెలువంపురారేక చిందులాడ
మొలఁ బట్టుదిండుపైఁ జెలుఁవొందుగంటల
బంగారుమొలత్రాడు రంగు లీన
నెదఁ గ్రొత్తపులిగోరు లొదవినపతకంబు
బలుముత్తియపుసరంబులును బొదలఁ
జేతుల రతనంపుజిలుఁగుఁటుంగరములు
మురువులు నెనలేని మురువు సూప

తే. మెట్టదమ్ములనందియల్ బిట్టుమొరయ
దిట్టతనమునఁ జెలరేఁగి పట్టుపగలె
నెట్టుకొని యెల్లవ్రేతల నట్టులందు
గుట్టు లరయుచు మెలఁగు నప్పట్టి మఱియు. 75

సీ. తలిరుఁబాయపుముద్దుఁజెలువలఁ గనుఁగీఁటి
వలరాచపనులకు వలసి పిలుచుఁ

జల్ల లమ్మఁగఁ బోవు గొల్లకొమ్మల నడ్డు
కొని సిగ్గు లెడలించి యెనసి కేరు
మగలతో నిదురించు మగువల మఱపించి
మగచెయ్యి లోనరింప మదిఁ దలంచు
నారాటమునఁ బొంగి నీరాట రేవులఁ
గాంచి కన్నెల బల్మిఁ గవయఁ జూచుఁ
తే. జిన్న పాపలఁ గూడి బల్మున్న రకల
నన్నిగీముల సన్నకసన్నఁ దూఱి
యున్న మీఁగడ పెరుఁగుపాల్వెన్న జున్ను
లన్నియును గొల్లనాడు నవ్వెన్నెలాఁడు. 76

సీ. పెనుమిన్కుఁ గొనత్రోవలను మెలంగెడుతేఁడు
చెలఁగి ప్రేతలయిండ్ల మేఁగుచుండుఁ
గోరి నిరాబారు ౦ంసీ కన లేని
బలియుండు గొల్లలఁ బాయకుండుఁ
గడఁగి జన్నపుఁదిండ్లు చోడరఁ డ్రిమ్మరు ప్రోడ
కుఱ్ఱలగమితోడఁ గూడి యాడుఁ
గలిమిపూఁబోడితోఁ గలసి కేరెడుమేటి
గొల్లకన్నియలతోఁ గూడి కేరు
తే. లెక్కలిడరానిరాయుంచ జక్కుబోగు
గ్రుడ్డుఁబనఁటులు సిగ్గాఁక గొప్పబొజ్జఁ
బూను పెనుదంట ప్రేఁగల్లైలోనఁ గల్గు
జున్ను పెరుఁగులు ప్రుచ్చిలి జుఱ్ఱుచుండు. 77
వ. అంత. 78

క. బిట్టలిగి ప్రేత లోఁగిఁ దన
రట్టడిచందములఁ దెల్పి రాయిడి వెట్టం
గట్టలుకఁ దల్లి యోలం
గట్టిన వడి నేఁగి మద్దికవ పెకలించెన్. 79

ఆ. అట్టియావడులకు బిట్టు గాసిలి గొల్ల
లెల్ల బృందలోని కిపుడు సేరి
రందు విసపుబ్రాఁకు లై యున్న చెడుగు రే
ద్రిమ్మరుల నడంచి తమ్మికంటి. 80

సీ. బంగారుఁదగటుదుప్పటి బిగ్గ మొలఁ జుట్టి
కేలఁ జొక్కఁపుఁబిల్లఁగ్రోలు వట్టి
పెంపారుబలునెమ్మిపించె మాదలఁ బూని
చెవిని జీఁకటిమ్రానిచివురు దఱిమి
సొగసుగా నొసలఁ గస్తురిబొట్టు సవరించి
క్రొన్ననసరము లక్కున నమర్చి
గురివెందపూసపేరొరయ సంపెటఁ గట్టి
సన్నంపుసెలగోల చంక నిఱికి
తే. చెలిమికాండ్రను గూడి నిచ్చలముమీఱఁ
గడఁకతో నాలకదుపులఁ గాచుకొనుచు
గొమరు దళుకొత్త నయంబు జమునపొంత
మెలఁగు నెన లేనిహాయాల నమ్మేటివేల్పు. 81

తే. మరుని రేఱేని జేజేలదొరకొమరునిఁ
బూపనెలతాల్పుచెలిపట్టిఁ బోలఁ జాలు
వానిచెలువంబు నుడువులఱేని కైనఁ
బూని దిటముగ వాక్రువ్వఁ బోలదెందు. 82

సీ. తెలిదమ్మితేకులఁ దెగడుకన్నులవాఁడు
తొగలనెచ్చెలి నేలుమొగమువాఁడు
మించునందముమించు మెఱుఁగుఁజెక్కులవాఁడు
కోదమతేఁటుల గేరుకురులవాఁడు
మెట్టదమ్ములపొల్పు మెట్టుమెట్టులవాఁడు
తరఁగచాలు నదల్చుతఱులవాఁడు
వలుఁద చిందము నెగ్గు పలుకుకుత్తుకవాఁడు
జడలమెకంబుఁ బోల్నడుమువాఁడు
తే. మొల్లమొగ్గలనెనయుపల్కొనలవాఁడు
పొదలుచిగురాకుదొరయుకెంబెదవివాఁడు
తొలుమొగుల్వ్రేగతరుముమై చెలువువాఁడు
చెన్నుగలవాఁడు వలతేనిఁగన్నవాఁడు. 83

కుంభకునికనుసన్నచే నీల బ్రాహ్మణునకు మ్రొక్కుట.

క. అని యిత్తెఱఁగునఁ బాలుఁడు
వినిపించిన గొల్లతేఁడు వేడ్కలు మదిలో
ననలెత్తఁగఁ దనమ్రోలం
గనుపట్టు ననుంగుఁబట్టిఁ గనుఁగొల్పుటయున్. 84

సీ. కోదమతుమ్మెదదిమ్ము నదలించుముంగురు
లొప్పెసలిపై ముసరి తుంపెసలు గాయ
జిలుఁగుఁబయ్యెదలోనఁ దులకించుకొడెచ
న్బొగడలు డాఁగురుమూఁత లాడ
గొప్పపిఱుందుప్రేఁగునఁ దడఁబడునడల్
గుడుగుడుగుంచ మింపడర నాడ

మురిపంపునగవులు ముద్దులేఁజెక్కులఁ
బొదలుచు వెన్నెలప్రోవు లాడ
తే. గొనములకునెల్ల నాటపట్టనఁగఁజాలి
జాలువాఱొమ్మపొల్కి నన్నెలవేల్పు
జింకతాలుపుచెంగటఁ జేరి యడుగుఁ
దమ్ములకు మ్రొక్కులిడియున్న కొమ్మఁ జూచి. 85

క. పలుతెఱఁగుల దీవనలిడి
వలనుగ నత్తమ్మిచూలివంగడపుంజా
బిలి యలతేనిం గని యి
చ్చెలి యెవ్వరిపడుచు తెలియఁ జెప్పుము దీనిన్. 86

నీలకుఁ దగినవరునిగుఱించి బ్రాహ్మణుఁడును గుంభకుఁడును మాటలాడుట.

క. అరచేతివ్రాలు చూచిన
దొర యెందును లేనిదొడ్డవొరఁ జేకొని బల్
సిరుల నిరవందఁగల దీ
విరిఁబోఁడి జగంబులెల్ల విరివిగఁ బొగడన్. 87

తే గొప్పకన్నులు నిడువాలుఁగురులుఁ జెలఁగు
కౌనుఁ గెంజాయ నలరుకేల్గవయు నడుగు
లును మొనల్గలపలుచాలుపును దనర్చెఁ
గన్నియలమిన్న కివియె మేల్పున్నె వన్నె. 88

చ. అనుటయు బాఁపనయ్య కతఁ డర్మిలి నిట్లని పల్కె దేవరా!
విను మిది నాడుపట్టి కడువేడుక నెప్పుడు నీల యంచు నీ
గొనముల ప్రోకఁ బిల్తు మిదిగో నిపు డీననఁబోఁడి కందమా

పెనిమిటిఁ గూర్చి సొంపలరఁ బెండ్లి యొనర్చ మదిం దలం
చెదన్. 89

క. ఈకన్నియకుం దగునొక
రాకొమరుని నరసి నిబ్బరంబుగ నిపుడే
మా కెఱిఁగింపుఁడు తెలియ
న్నీకుం గనరాని దొకటి నేలం గలదే? 90

క. నందుఁడు మాకుఁ గాదిలి
బందుగుఁ డాతనికి నొజ్జ బాఁపఁడ వగుటన్
డెందమునకు నీపలుకులు
పొందుగఁ బ్రాఁబల్కునుడువుపోలిక సుమ్మా. 91

చ. కొలమును గల్మి తాల్మియును గూర్మియుఁ దెంపును జవ్వ
నంబునుం, జెలువము విద్దెయున్ గోనముఁ జేవయుఁ బ్రోడ
తనంబుఁ దెల్వియుం, గలిగినపిన్న పాపనికిఁ గన్నె నిడం దగు
నంచుఁ దీర్పరు, ల్వాలుకుదు రట్లు గావున వలంతికి నీ కిఁకఁ
జెప్ప నేటికిన్? 92

తే. అనిన నతఁ డాతనికి నిట్టులనుచుఁ బలికె
వినుము నాయఁడ ! నామాట వీనులలరఁ
జేర్చి నీకన్నియకుఁ దగు పెండ్లికొడుకు
వెన్న లెక్కలికాఁ డైన వేల్పు సుమ్ము. 93

క. వానికి నెనయగువాఁ డెం
దైన న్మఱి కలఁడె పుడమి నటుగాకయు నీ
మేనల్లుం డతనికి ని
చ్చానం బెండిలి యొనర్పఁ జను నరయంగన్. 94

మ. వెడఁగుంజాడలఁబోక నాపలుకు నీవీన్దోయి కింపైనఁ దెం
పడరన్వెన్నునికిమ్ము కన్నియను నెయ్యంబొప్ప నీవొప్పుగా
నుడువుల్వేయు నిఁకేల డెందమునఁ గన్గొమ్మెన్న నీకిప్పుడా
నుడివాల్దాలుపుకన్న వేఱు కలరే చుట్టంబు లేవంకలన్? 95

క. కావునఁ గొదుఁకక కఱిమై
దేవర కీకన్నె నిమ్ము తిరమగుమదితో
నావుడు నాతం డట్టుల
కావించెదఁ జుమ్ము వేడ్క గడలుకొనంగన్. 96

తే. నేలవేలుప! నందుని ప్రోలి కరిగి
యన్ని తెఱఁగుల నతనికి వెన్నునికిని
గన్నెలాగెల్ల నెఱిఁగించి కర్జ మీవు
నేర్పు మెఱయంగ వడి సమకూర్పవయ్య. 97

క. నీకుం జెప్పెడిదే మిఁక
నీకర్జపుప్రేఁగుఁ బూని యేఁగుము మఱి మీ
రేకద మముఁబోఁటులకుం
గైకొని మేల్పనులు గూర్పఁగాఁ దగువారల్. 98

తే. అనుచుఁ బెనుమానికములు దాపినవెడంద
పతకమును దావళంబును బసిఁడియుంగ
రములుఁ బ్రోఁగులుఁ బట్టుఁబుట్టములు మొదలు
గలుగుతొడవులు గడునుడుగర లొసంగి. 99

చ. పనిచినఁ దద్దయుం బొదలి పాఱెడువేడ్కలవెల్లిఁ బెల్లుగా
మునుఁగుచు నేలవేల్పుతల ముందరిపల్లియ కేఁగె గొల్ల

డుఁ, గొనకొని ముద్దుఁగన్నియకుఁ గోరినయట్టిమగండు
గల్గెనంచును దనయాలుఁ దాను నెదఁ జొక్కుచు సోలుచు
నుండె నెంతయున్. 100

నీల కృష్ణునియందు వలపుఁగొని తనలోఁ దలపోసికొనుట.

తే. అంత నీలయుఁ దనతండ్రిచెంత మిగుల
సంతసంబునఁ బంటవలంతి వేల్పు
దొంతపగ నన్న కటివేల్పువింత లెల్ల
మంతనంబునఁ దలఁచుచున్నంతఁ బొగిలి. 101

ఉ. ఎన్నఁడు సూతు ముజ్జగము లేలెడు వేలుపు మోముఁదమ్మినిం
కెన్నఁడు విందు వీనుఁగవ కింపుగ వెన్నునిముద్దుఁబల్కులా
వన్నెల ప్రోకయాదలను వావిరిఁ బత్తెలిముత్తియంపుఁబ్రా
లెన్నఁడు నింతు నింతులపుడెంతయు నెమ్మిని సంతసిల్లఁగన్.

సీ. వెన్నునిచిఱునవ్వువెన్నెలల్ పర్వక
వలపుఁబెంజీఁకటుల్ వోలఁగఁగలవె?
గుడుసుఁగైదువుజోదు సుడివాన గురియక
కడువిరాలపుటగ్గి యడఁగఁ గలదె?
కటివేల్పుమాడ్కిఁజక్కెర లుబ్బి పాఱక
బలుగ్రచ్చుఁబైరులు పండఁగలవె?
మలతాల్పుమెయిచాయమబ్బులు గ్రమ్మక
యెదకాఁకపెన్నెండ వదలఁగలదె?
తే. సోఁకుమూఁకలగొంగ మెచ్చుగనుదాళి
బొట్టుమూసికతోఁగూర్చి పోసఁగ నలుతఁ

ద్రాడు గట్టక సొగసెల్ల దఱిమి యొడల
ప్రేలువలరాచబలుబూచి వీడఁగలదె? 103

క. తొలునోములఁమే లిప్పుడు
వలనుగఁ జేకూడవలదె వన్నెలగని యై
యలరెడువలమురితాలుపు
చెలిమి వెసం గలిగి యెల్ల చెలులుం బొగడన్. 104

సీ. పులుఁగుడాల్వేల్పుకెందలిరువాతెఱతేని
యలు గ్రోల నెన్నఁడు గలుగునొక్కొ!
తమ్మిపొక్కిటిమేటిబొమ్మునఁ గులుకుగు
బ్బలు చేర్ప నెన్నఁడు గలుగునొక్కొ!
చుట్టుఁగ్రైదువుజోదు మెట్టదమ్ములఁ గేలుఁ
గవనొత్త నెన్నఁడు గలుగునొక్కొ!
చిలువపానుపువానితళుకుఁజెక్కులముద్దు
గైకొన నెన్నఁడు గలుగునొక్కొ!
తే. వలపు గులుకంగఁ బసిఁడిదువ్వలువతాల్పు
మేన గొజ్జెఁగపూనీటిమెఱపుటింపుఁ
గప్పురంబు జవాదియుఁ గలిపి యిడ్డ
కలప మలఁదఁగ నెన్నఁడు గలుగునొక్కొ 105

ఉ. వెన్నునిచెంత నప్పుడమివేలుపుమానిక మేమి దెల్పునో
చెన్నుగ నన్నియుం దెలిసి చెల్వుఁడు దా నెటుగాఁ దలం
చునో, క్రొన్నెలతాల్పుముద్దియను గూర్చి యొనర్చిననోము
లిప్పు డే, వన్నెను బండునో నలువవ్రాఁతతెఱం గిఁక నెట్టు
లుండునో. 106

క. చెలువమును జవ్వనంబును
జెలిమియు నెఱజాణతనము సింగారంబుం
దలఁపున మెలఁగెడుగొనమును
గలమగఁ డెనలేనితొడవు గద తొయ్యలికిన్. 107

చ. ఎడపక రేయియుం బగలు నెమ్మెల నమ్మలతాల్పుఁ గూడి పూ
వడిదపుజోదునిబ్బరపుటాలమునం దమి హెచ్చ వొచ్చె మె
య్యెడలను లేనిబల్హాయలు నిమ్ముగఁ గోరుచుఁ జాలఁ బ్రోడలై
యడరెడుగొల్లకన్నె లహహా తొలుబాముల నేమినోఁచిరో.

సీ. తెలిదమ్మికంటివా తెఱ యానముం దెంత
  పెనువంతఁ గుందెనో పిల్లఁగ్రోవి
రక్కసిగొంగపే రక్కున వ్రాలునం
  దుల కేమి నోఁచెనో తొలసిపేరు
సిరితేనినిద్దంపుఁజెక్కు లబ్బఁగ నెంత
  గొలిచెనో మును గొండగోఁగుఁబువ్వ
లాలకాపరిమేన నలరంగ నేమేలు
  సలిపెనో హొంబట్టుసన్నసాలు
తే. దుక్కివాల్దాల్పునుఁగుసై దోడుమ్రోలఁ
దొడరి యనయంబు నాడంగఁబడసినట్టి
పురిపులుఁగుమొత్త మెనలేనిపున్నియంబు
లేమిచేసెనొ సెగకంటిసామిఁ గూర్చి. 109

చ. దిట మగుచెల్వముఁ గొనముఁ దేజును గల్గినముద్దుగుమ్మకుం
దటుకున నొక్కపాలసునిఁ దారిచి బిగ్గర నంటఁ గట్టి చొ
క్కట మగునేపువాని కొకగ్రద్దటిజాడలచేడెఁ గూరుచుం
గటకట తమ్మిచూలికొఱగాములు బాములుగాఁ దలంచెదన్.

సీ. ముసిఁడిమ్రాఁకునఁ బండ్లు పస మీఱఁ గల్గించి
యించున కేల పుట్టించఁ డయ్యెఁ
బిల్లగడ్డకుఁ దావి పెల్లుగా నొనఁగూర్చి
కుందనంబున కేల కూర్పఁడయ్యెఁ
బందిపెంటికి నైదుపదియుఁ గూనల నిచ్చి
పొసఁగ నేనిక కేల యొసఁగఁడయ్యెఁ
గాకిపిట్టకుఁ జాలఁ గడలేని బ్రదు కిడి
చిలుకకు దడ వేల చేయఁ డయ్యెఁ
తే. గొలముకొఱఁత గరాసుల కలవిగాని
దొరతనము గూర్చి కడుబల్లిదుల కదేల
తిరిప మెత్తంగఁ జేసె నద్దిర కరంబు
వింత లయ్యెను జదువులవేల్పుపనులు. 111
వ. అని మఱియును. 112
తే. పాలమున్నీటిగారాపుఁబట్టిమగఁడు
వేడుకలు మీఱ ననుఁ బెండ్లియాడెనేని
గొప్పచింబోతుకదుపులఁ గూర్చి నీకుఁ
గాపువెట్టింతుఁ జమ్మి యోగంగనమ్మ. 113
తే. పూని యాదలఁ దలఁబ్రాలువోసి తాళి
బొట్టు మరుతండ్రి తనమెడఁ గట్టెనేని
వెండిపువ్వుల నపరంజివిరులచేతఁ
జెలఁగ నించెదఁ గోరి యోచిలువతాల్ప. 114
క. తనతలపై వడి బల్లిదుఁ
డనువొప్పఁగ గ్రొత్తముత్తియపుఁదలఁబ్రా లో
సినఁ దఱుఁగనియుండ్రంబులు
వెనకయ్యా నీ కొసఁగుదుఁ బ్రిదులనిబత్తిన్. 115

క. అని యెడ యెదవనికోర్కుల
మునుఁగుచు నిలువేలుపులకు మ్రొక్కుచు నాక్రొ
న్ననఁబోఁడి పలు తెఱంగులఁ
దనలోనం దానె యప్పుడు తలఁచుచునుండెన. 116

తే. అనుచు నుగ్రశ్రవసుఁ డింపు పొనర నెల్ల
తపసితేండ్రకు నెఱిఁగింపఁ దనివి సనక
వార లవ్వలికతయును వలను మీఱఁ
దెలుపవే యని సడ్డతోఁ బలుకుటయును. 117

ఆ. మత్తగిల్లుసత్తుగిత్తతత్తడి నెక్కి
మిత్తి మొత్త సత్త నత్తి బత్తిఁ
బత్తిరిడిన ముత్తిబుత్తులు రెండును
నొత్తిగుత్తగట్టుచుండు టేఁడ. 118

ఉత్సాహ—

మొలను దోలుఁ దలను జాలు మొనలువాలు నిండువె
న్నెలలఁ బోలునొడలిడాలు నీటు దేలుచిల్కమైఁ
జెలఁగునాలు మలను బ్రోలుఁ జెడని మేలు గల్గి ని
చ్చలును సోలుకొనుచుఁ గ్రాలు జగము లేలు వేలుపా. 119

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమారమణకరుణాకటాక్షనిరీక్షణాసంలబ్ధ సరసకవితాసామ్రాజ్యధురంధర ఘనయశోబంధుర కౌండిన్యసగోత్రపవిత్ర కూచిమంచి గంగనామాత్యపుత్త్ర బుధజనవిధేయ తిమ్మయనామధేయ ప్రణీతంబైన నీలాసుందరీపరిణయం బను నచ్చతెనుఁగుఁ బ్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము

క. సిరుల నిరవొందుగట్టుల
దొరకూరిమిపట్టిఁ గూడి తోరపుహాయలం
దిరమగునెమ్మిం జెలఁగుచు
సరిమీఱినవన్నెకాఁడ! జగములతేఁడా! 1

తే. విను నిరాబారితేండ్ల కవ్వొట్టచెవుల
తపసిరాయఁడు దనదుడెందంపుఁదమ్మిఁ
గ్రమ్ముకొనువేడ్క నవ్వలి కతయుఁ జాల
నెలమి నెఱిఁగింపఁగాఁ బూని యిట్టులనియె. 2

బ్రాహ్మణుఁడు నందునితో వివాహవార్తను మాటాడుట.

ఉ. బల్లిదులార! నందుఁ డనుప న్మును వెళ్లినజన్నిగట్టు ప్రే
పల్లెకు సంతసంబు మదిఁ బర్వఁగఁ గ్రమ్మఱఁ బోయి వేగయా
గొల్లకొలంపుఁబాల్కడలిక్రొన్నెలఁ గన్గొని వానికెంతయుం
దెల్లమిగాఁగ నిట్లనుచుఁ దెల్పఁదొడంగెను నేర్పుపెంపునన్.

క. ఒడయండ! నీదుపంపునఁ
గడువడిఁ జని నీమఱందిఁ గనుఁగొని యతఁ డ
య్యెడ నిడుపూజల నెంతయు
నడరఁగఁ గైకొని కరంబు నర్మిలి మీఱెన్. 4

ఆ. అతనిసేమ మెల్ల నరసినపిదప మీ
సేమ మతని కెఱుఁగఁ జెప్పి మేలి

రతనములఁ దనర్చు రవణమ్ములును బట్టుఁ
బుట్టములను మిగులఁ బుఱుకు లంది. 5

క. వచ్చునెడం దనకన్నియఁ
దెచ్చి యతం డెదుట నిలిపి దీనికి నెనరై
మెచ్చు గను పెండ్లికొడుకును
నిచ్చలముగఁ దెల్పుమనుచు నెఱిఁ బల్కుటయున్. 6

తే. నీకు మేనల్లుఁ డగువెన్నునికి నొసంగు
చాన నని పల్క నతఁ డంత సంతసిల్ల
వేయిదెఱఁగుల మీ కిది విన్నవించి
కర్జ మొనగూర్పుమని కోర్కి గదురఁ బల్కె. 7

క. కుందనపుబొమ్మ పోలిక
నందంబుల కెల్ల నిక్కయగునమ్ముద్దుం
గెందలిరుఁబోఁడి బెండిలిఁ
బొందుగ నొనగూర్పు పసిడిపుట్టము వొరకున్. 8

తే. తడయఁ బనిలేదు మేల్పని తగినచోటఁ
దగిన నొనరింపు మనుమఁ బెద్దలు గడంగి
యాడుచుందురు గావున నతనితోడ
వియ్యమందంగఁ దగుఁ జొమ్ము వేయు నేల? 9

క. అని బాఁపనయ్య యుత్తెఱఁ
గున నేర్పున విన్నవింప గొల్లలతేఁ డ
ప్పని కియ్యకొని కరంబును
దనమదిఁ గడలేనివేడ్కఁ దనరుచు నుండెన్. 10

కృష్ణునికి బ్రాహ్మణుఁడు నీలను వర్ణించి తెల్పుట.

తే. పాఱుఁ డప్పుడెదఁ గడుఁబెంపుమీఱ నెలమి
నాలకాపరికడకు డాయంగఁజేరి
సంతసంబున నతనితో నంత కంత
కింపు దళుకొత్త మెల్లన నిట్టు లనియె. 11

సీ. విను సామి! నీతండ్రి వసువున నీమామ
యగుకుంభకునియింటి కరుగుదెంచి
యతనిసేమంబెల్ల నారసి మీసేమ
మెలమితో నతనికిఁ దెలియఁ జెప్పి
యమ్మేటి యిడుమానికమ్ములు సొమ్ములు
వలువలుఁ గైకొని వచ్చునెడను
వనముద్దుఁబట్టి నీలను దోడితెచ్చి యుం
తయు నెమ్మి దీనికిఁ దగినపెండ్లి
తే. కొడుకుఁ దెల్పు మటంచు నక్కూర్మి నడిగి
మిమ్ముఁ జెప్పిన నతఁ డప్పు డెమ్మె నలరి
నందునకు మీకు నెఱిఁగించి పొందుమీఱ
నయ్య! యిప్పని యొడఁగూర్పు మనుచు వేఁడె. 12

తే. జాను మీఱినచానయు మేనమామ
కూఁతురును లేఁతపరువంపుగుబ్బెతయును
నెనరు కదిసిన దగుటను నీకు దాని
కోర్కు లివురొత్తఁ దవులుకొఁ గూడు నొడయ. 13

క. ఆకన్నియ సోయగ మో
రాకాసులసూడ! పాఁపరాకొమ్మలయం

దేఁడ నరసిన లేదు సు
మీ కడమ యిఁ కేల తెల్ప మీఁకడ మఱియున్. 14

ఆ. చామమోముగోము చందమామను గెల్వఁ
జాలు మేలు తేనెజాలుఁ బోలుఁ
గలికికులుకుఁబలుకు లలవెలందుక గొన
బారునారు తేఁటిబారుఁ గేరు. 15

ఉ. చిందము చందమామ సుడి సింగము రిక్కలు నువ్వుఁబువ్వు
మేల్, చెందొవ లద్దముల్ చివురు విల్లు మొగు ల్తరఁగ
ల్దొనల్నల్కుందన మంచబోదలును గుబ్బలులు న్మగటాల
తిన్నెలుం, బొందుగఁ గూర్చి యమ్మెఱుఁగుఁబోఁడిని నల్వ
యొనర్పఁబోలుఁ బో. 16

సీ. అడుగులు చెందొవలారు తుమ్మెదబారు
కన్నులు వాలికగండుమీలు
కుత్తుక చిందంబు గుబ్బలు జక్కవ
లెమ్మోము విరిదమ్మి నెఱులు నాఁచు
నగవులు సుమవులు నడలు రాయంచలు
స్రుక్కులు తరఁగలు పొక్కిలి సుడి
మీఁగాళ్లు తాఁబేళ్లు మెఱుఁగుఁ జేతులు తూండ్లు
చెన్నారుపిఱుఁదులు దిన్నియలును
తే. గాఁగ ననయంబుఁ బలుసోయగంపుఁగొలఁకు
నాఁగ నలుపొందు నయ్యేలనాఁగ బాగుఁ
బొగడ నలవియె పలుకులపొలఁతికైనఁ
జిలువదొరకైన మఱియు నన్నలువకయిన. 17

ఆ. కెంపుఁ బెం పడంప నింపగు వాతెఱ
మిన్నుఁ జెన్ను నెన్నుఁ గన్నెనడుము
మీల నేలఁ జాలు వాలుఁగన్నుంగవ
తేఁటిదాటు మీటు బోటికురులు. 18

చ. పలుకులఁ దేనె లూరు మెయి బంగరుసిగ్గులు దేఱుఁ జూపు
లం, దళుకులు మీఱుఁ జెక్కులను దద్దయు ముద్దులు గాఱు
మోమున, న్వాల పలారుఁ గ్రొమ్మొగులువన్నియఁ గేరును
గొప్పు తీ రహా!, చిలుకలకొల్కిసౌరు నెఱిఁ జెప్పఁగ నల్వకు
నైనఁ దీరు నే? 19

సీ. ఎలనాఁగతుఱుమున కెనగాక తుమ్మెద
కొదమకూటువులు కల్వాదలు దూఱెఁ
జాన వేనలితోడ సరిగాక యొడలిచూ
పులదొరరతనముల్ పూరిఁ గఱచె
ననఁబోఁడినునుఁగొప్పునకు దీటుగాక ని
చ్చలును జీఁకటులు మూలలను డాఁగెఁ
గడుముద్దుగుమ్మక్రొమ్ముడితోడ దొర గాక
తొలుమబ్బుతుటుములు మలలఁ బట్టెఁ

తే. జూపఱకుఁ గొలఁదికి మీఱుసొంపు నింపుఁ
బెంపుఁగలయలచెలిచెలువంపు నెఱుల
గుంపునకు జోకగాక నిద్దంపునాఁచు
జొంపములు నీటఁ బడుఁ గడుఁ దెంపుచేసి. 20

తే. మగువమొగమున కెన గాక మిగులఁ బొగిలి
తొగలచెలికాఁడు పదియాఱుతునియ లయ్యె

సిరుల కిర వగు నెత్తమ్మివిరి దలంకి
యొయ్య నొయ్యన వేమాఱు ప్రయ్య లయ్యె. 21

క. పగడము మంకెనవిరియును
జిగురాకును దొండపండుఁ జెందిరమును సొం
పగుతమ్మి కెంపుగుంపును
ముగుదనిగారంపుఁదొగరుమోవికి దొరయే? 22

ఉ. పట్టికముం దె క్రొన్ననలబంతులు గందఁను గోరు నాటఁగ
న్గట్టిగ నుండుఁ గొండలును గైకొన నబ్బక పోవు జక్కవల్
పట్టుగ రాసినం గరఁగి పారెడు మేలిపసిండిగిండ్లు నిం
కెట్టుగ నీడనం బొసఁగు నింతిమిటారపుగుబ్బదోయికిన్. 23

క. కొండలమెండును మారెటి
పండులసోయగము జక్కవలకూడిక పూఁ
జెండులపసయును బంగరు
కుండలమెఱుఁగు న్వొలందిగుబ్బల కడఁగున్. 24

తే. అలరుపొక్కిటిపొన్నపూవలన వెడలి
కులుకుఁజన్గుబ్బతమ్మిమొగ్గలకు సాగు
జమిలిముక్కాలికొదమపెంజాలనంగ
నలరుఁబోఁడికి మెఱుఁగారునారు దనరు. 25

ఉ. దానిపిఱుందునందమును దానిమిటారపుటారుసోరునున్
దానివెడందపెందుఱుము దానిచొకారపుగబ్బిగుబ్బలున్
దానిజగానిగారమును దానియొయారపుఁదళ్కుఁజూపులున్
దానిమొగంబుఁ గన్న జడదారులకైన విరాళి మెత్తదే? 26

సీ. వలపులదీవి కెందలిరుజొంపముమావి
మరునిపూఁదూపుచేమంతిబంతి

యన్నులతలమిన్న యాణిముత్తెపుఁగ్రోవ
పండువెన్నెల నిగ్గుబలుకుఁజిలుక
కపురంపుబరణి నిల్కడఁ గన్న క్రొమ్మించు
పగడపుఁదీవ మేల్పసిఁడిబొమ్మ
కోదమరాయంచ కుల్కుమిటారి వన్నెల
గని చొకారపుమానికములమూట
తే. యాముకేనుఁగుగున్న యొయ్యారములకుఁ
దీరుకస్తురిలప్ప సొంపారుపికిలి
చెండు నాఁగఁ దనర్చి యచ్చెరువుమీఱఁ
దద్దయుఁ జెలంగుఁజుమ్మ యమ్ముద్దుగుమ్మ. 27

మ. పలుకు ల్వేయు నిఁకేల యా చెలువ యాబంగారుకీల్బొమ్మ
యా, కులుకుంబాయపుఁగల్కి యావలఁతి యాగోజ్జెంగ
పూబంతి యా, యలరుంబోఁడులమిన్న యాముగుద యా
యందంపురాచిల్క యా,వలపుంగ్రపుదీవి యామగువ
యావాల్గంటి నీకే తగున్. 28

తే. చక్కఁదనమును గోనము జవ్వనంబు
మక్కువయుఁ బ్రోడతనమును నిక్కువంబుఁ
దాలిమియుఁ గల్గునిల్లాలి నేలువాని
కారయఁగ వేల్పురాచప్రోల్గోర నేల? 29

చ. చెలువుఁడ! నీయెడం జెవులు చీఁదఱఁ జెందఁగఁ బెక్కులా
గులం, బలుకఁగ నేల? యాతలిరుఁబాయపుటన్నులమిన్న
చెల్మి నీ,కలవడెనేని మేలిపసిమీఱవన్నెపసిండితోడ వే
ల్పులదోరమానికంపురవఁ బొందుగఁ గూర్చినచంద మౌఁ
జుమీ. 30

తే. ప్రోడలై చూడఁ దగుగొల్లపూవుఁబోండ్ల
చెలిమి గలదని దానిపైఁ దలఁపుమాన
వలదుసుమి! మంచిపనసపండుల మెసంగు
జాణలకు మావిపండులు చవియ కావె? 31

తే. కమ్మవిల్కానిచేతిపూఁగొమ్మ ముద్దు
గుమ్మ నిద్దంపుజాళువాబొమ్మ వలపు
క్రమ్మనిమ్మగుకపురంపుకిమ్మ సుమ్ము
కొమ్మ నెమ్మె దలిర్పఁ గైకొమ్మ లెమ్మ 32

నీలయందలివలపును కృష్ణుఁడు విప్రునితోఁ జెప్పుట.

క. అని పంటవలఁతి జేజే
వినిపించిననాలకించి వ్రేతలమేల్వాఁ
డెనలేనికోర్కు లెదలో
నన లెత్తఁగ సతినిఁ జూచి నగుచుం బలికెన్. 33

ఉ. ముందొకకర్జ మూని చని ముద్దులగుమ్మ నొకర్తు నక్కడం
బొందిక నేసి రాసిరులు పూన్చుచు వేమఱు వీనుదోయికి
న్నింపొనరించి తా మిగుల నేర్పున నోబలునేలవేల్ప! మే
ల్పొందఁగ మీకుఁ జెల్లుఁగద పొల్పుగ మేల్పసు లెల్లఁ
గూర్పఁగన్. 34

క. చెన్నొదవెడునన్నవలాఁ
గన్నారం గన్నులలరఁ గన్గొనియెడు మే
లెన్నఁడు గల్గునొకో యని
యెన్నెదఁ జుమ్మయ్య మిగుల నెదలో నెపుడున్. 35

సీ. కలికినెమ్మోముజాబిలిరంగు లోదవక
చెలువంపుఁగనుఁదోవల్ చెలఁగు టెట్లు?
సకియనుంగెమ్మోవిచక్కెర లుజ్జఱక
వలకాఁక పెనుదప్పి వదలు టెట్లు?
తెలనాఁగబిగికవుంగిలిజోడుఁ దోడుగక
యెద నంటుబలుతూపు లెడలు టెట్లు?
కొమ్మసింగారంపుఁగొలఁకునం దేలక
బలువిరాలపువెట్ట దొలఁగు టెట్లు?
తే. మెలఁతుకలమిన్న నిద్దంపు మేల్పసిండి
గలుగకుండిన మదిలోన గాట మగుచు
నిచ్చలును హెచ్చుకలఁక నిప్పచ్చరంబు
విడుచు టెటులింకఁ బరికింపఁ బుడమివేల్ప! 36

తే. కులుకుఁబాయంపుముద్దులగుమ్మ గలుగు
సొగసుకానికిఁ దెఱగంటిచిగురుబోండ్లుఁ
బులుఁగురాచేడియలును జక్కులవెలందు
కలును వీనులకంటిచెల్వలు నిఁకేల? 37
క. కన్నియలా గంతయు నిటు
విన్నప్పటినుండి తలఁపు వేఱొకపనిపైఁ
జెన్నలర దెన్ని తెఱఁగుల
నన్నెలఁతుకఁ గూర్మిఁ బెండ్లియాడెదఁ సామీ. 38
తే. జాళువాబొమ్మకైన యనఁజాలు వాలుఁ
గంటి నన్నన్న! కన్నులఁ గంటినేని
వలవకున్నను నీకు మేల్వాలునలిత్తు
నేలవేలుప! యిఁక వేయునేల? వినుము. 39

చ. అని తెలిదమ్మికంటి మదినంటి పెనంగొనుకూర్మి నాడినం
గనుఁగొని జన్నిగట్లతలకట్టపు డెంతయు నుబ్బి సామి! నీ
కనికర మింత నాపయినిఁ గల్గినఁ జాలుఁ గొఱంత యేమియుం
చును వెరవొప్ప నిట్టులనుచుం బొగడంగఁ దొడంగె
నద్దొరన్. 40

కృష్ణుని విప్రుఁడు పొగడుట.

దండకము సిరిమగఁడ! నిన్నుం దిరంబొప్ప నప్పాఁపతేఁ డట్టి
రాయంచవార్వంబుజోదైన నోరార నగ్గింపలే రన్న చోఁ
బిన్న లెల్లెన్నఁగాఁ జాలువా? రెన్న నోయన్న! మున్గాళ
రాకాసిబల్కూటువ ల్మోవఁగా లేక పెళ్ ప్రేగునళ్ లోఁగు
నమ్మన్నుఁబూఁబోఁడికై ప్రోవులై కూడి జేజేదొరల్
వేఁడఁగా వేడబం బొప్ప నివ్వేసమిట్లూని తా నీవు గావించు
చెయ్యువ్వ ల్నెఱం బూని వాక్రువ్వ నెవ్వారికిం దీరు?
మున్నీనుమే నూని మున్నీరు పొత్తెంచి ప్రాఁబల్కుముచ్చు
న్వాడి న్వ్రచ్చి నెత్తమ్మిపూఁజూలి నుబ్బింపవా? పెంపు
రాణింపఁ దొల్వేల్పులు న్వేల్పులుం గూడి పాలేఱు వేత్రచ్చు
చో మేటితాఁబేటివై యెత్తి మవ్వంపుఁగవ్వంబుగ క్టైపున
నీవుఁబునందాల్పవా? నేలయెల్లం దగంగొంచుఁ బెంజిల్వరా
ఱెంకికిం బౌఱునాజాళువాకంటిరేద్రిమ్మరిళ్ జన్నపుంబందివై
క్రుమ్మవా? కన్నపట్టిళ్ ఉలిం బట్టి కాఱెంచునవ్వేల్పుసూళే
లికం జక్కఁగా నుక్కుఁగంబంబునం బుట్టి చక్కాడవా?
గుజ్జురూపూని మూఁడంజల స్మజ్జగంబుల్ గరంబొప్ప
నాఁకట్టి చాగంపుబల్ రక్కసుం గ్రిందికిం ద్రొక్కవా?
గండ్రగొడ్డంట మయ్యేడుమాఱుల్ కడుందిట్టవై గట్టిగా

నేలతోడ్తోం బడంగొట్టవా? గోత్రికై కోఁతు లామెల్లులుం
గొల్వఁగా నుప్పుసంద్రంబుఁ బూఁదోఁటకాల్వన్ వలెన్
దాఁటి చాల్పుందలల్ గల్గురాకాసిఁ బోకార్పవా? దుక్కి
వాల్ పూని పేరుక్కునన్ రేఁగవా? ప్రాఁకులోఁదూటి
తో ల్వేల్పుఁబూఁబోండ్లబల్ నోములొక్కుమ్మడిన్ బన్న
మొందింపవా? దోడ్డగుఱ్ఱంబుపై నెక్కి యుప్పొంగుచుం
దుల్వరాపొఁజూలం ద్రిప్పవా? దేవరా! నీవెకా వేలుపుం
బెద్దవై తద్దయు న్నేర్పుతోఁ నిజ్జగం బెల్లఁ బుట్టించి
వెన్నుండవై నిచ్చలు న్మచ్చికం బ్రోచి యామీఁద ముక్కం
టివై తిర్తు వెల్లప్పుడు న్నీ మెయి న్నల్వగుఱ్ఱంగము ల్మేడి
పండ్లున్వలెం బ్రోవులై యుండు నీబూటకం బెవ్వఁ డున్నేటుగా
నాయయన్ లేదుగా? నిన్నుఁ బేర్కొన్నఁ గన్గొన్న నీబల్లి
దంపుంగతల్ విన్న దోసంబులెల్ల న్వేసం బాయు నీమెట్ట
కెంపామసం బుట్టి చెన్నారుమిన్నేటినీ రింతమై సోఁకఁ
బున్నెంబు లెన్నేనియుం గల్గు నిప్పత్తితోఁ గొల్వఁగా లేక
టాటోటులై పెక్కురిల్లాండ్రునుం బాండ్లునుం బుత్తడుల్
మేడలు న్మాడలుం గోకలున్ రూకలున్ గొట్టెలు న్బట్టెలున్
మేడలు న్గోడలుంజూచి వేసారకే కాఁపురంబు ల్దిరం బుచు
డెందంబుల న్నమ్మి తారూరకే మేలులం బాసి యామీఁదట
న్దుంతబాబావజీవుండు గాఱింప మీఱున్ దొసంగుల్
వెసుంబొంద వారెం దగం జూచి బిట్టేడ్పుచందంబులన్ రోసి
యి ల్వాసి తారెల్ల చెయ్వు ల్విడంగోసి కారాకులు
న్దుంపలు న్మెక్కి లోఁ జొక్కుచుం బ్రాంతపల్కుం గొన
ల్వారెకుం గాంచి మే ల్దెల్వితో లోనివెల్గుం గనుంగొంచు

వేమాఱు మైసోల్చి రాబాలు రెల్ల నిట్టం జొప్ప నీకుఁ గానఁగాఁ
నేర రెవ్వారికిం గీడు గావింపఁగా నోడి యేకోర్కులు న్వీడి
నీపైఁ దలం చెప్పుడు న్నిల్చి లోఁ దాల్మి దైవాఱఁగాఁ
జెయ్యు వేమైన నీ కప్పనంబంచుఁ బూఁట ల్వాడిం ద్రోచు
నాబల్లిదు ల్నీకు విందుల్గదా! నీవు కూర్మిం గనుంగొన్న చోఁ
గాక నే నిన్నుఁ గొండాడఁగా నెంతవాఁడ న్నిజం బొప్ప,
నన్నల్వపు న్నీవె పెన్నుండవు న్నీవె ముక్కంటివి న్నీవె
జాబిల్లివిం బ్రొద్దవు న్గాడ్పవు న్నీవె ప్రాఁబల్కులు న్నీవె
సంద్రంబులు న్నీవె గట్టుంగముల్ మ్రాఁకులు న్వాఁకలు-
న్నీవెకా నెంచి నిన్నుత్తి నే ప్రొద్దునుం గొల్చెదన్. 41

తే. అనుచుఁ గైవార మొనరించు నవ్వలంతి
మున్ను వేలుపు మేల్బంతి మదికి మీఱ
వేడ్క లొనగూర్చి పనిచి యవ్వెన్నుముచ్చు
చెలువ చెలువం బె పలుమఱుఁ దలఁచుచుండె. 42

కాలనేమికొడుకు లాఁబోతులై పుట్టి జగములను గాసిఁ బెట్టుట.

సీ. అంతట మిథిలలో నలకుంభకునియింట
మును కాలనేమికి ననుఁగుఁగొడుకు
లగుతుల్వరక్కసు లాఱునొక్కరు దొడ్డ
యాఁబోతు లై పుట్టి రచ్చెరువుగఁ
జొట్టువాల్దాలుపుసూడు లెంతయుఁ గ్రొవ్వి
యొనలేనిలావున నెల్లకడల
మెలఁగుచు పసినెల్ల మేయుచుఁ గోడలు
వెలుగులు పెండెము ల్వీఱుగఁ ద్రొక్కి

తే. దొడ్డిపట్టుల నిల్వక త్రోవ నెవరి
నెదిరికొమ్ములఁ గ్రుమ్ముచుఁ గదిసి కోడె
తఱపులను బొడ్చుచును వడిఁ దవిలి ఱంకె
లిడుచుఁ బొగరెక్కి యుక్కున నడరి రెలమి 43

క. బెబ్బులులనైన మార్కొను
నబ్బురపుం జేవ గలిగి యాసతగిబ్బల్
నిబ్బరముగ నాఁడెంపుం
గుబ్బలు లిటు లయ్యె నేమొకో యన నలరున్. 44

ఆఁబోతులయుపద్రవమును బ్రజలు రాజుతోఁ జెప్పుట.

క. చెలరేఁగి యిట్టు లెల్లెడఁ
గలయం ద్రిమ్మరుచుఁ జాల గాసి యొనర్పం
దలఁకి పజ లెల్ల నపు డ
గ్గల మగుకడగండ్లఁ జిక్కి గములై సరగన్. 45

తే. పనసపండులు దబ్బపం డ్లనఁటిపండు
లీడపండులు టెంకాయ లిప్పపూలు
చెఱకుఁగోలలు దేనియ ల్తఱుచుగాను
గొనుచుఁ బఱతెంచి రెకిమీనికొలువునకును 46

తే. అరిగి మెల్లన గవనికాపరులచేత
నేలికకుఁ దమరాకడ యెఱుఁగఁ జెప్పి
యతనియానతిఁ గైకొని వెతలు మఱచి
నగుచు నందఱు గొబ్బున నగరుసొచ్చి. 47

సీ. మగమానికములక్రొన్నిగనిగల్ దులకింప
బలుతమ్మికెంపుమే ల్పసలు నింప

రేరాచఱాచాయ క్రేవల నలరంగఁ
బులుఁగుఱాపచ్చరంగులు పొసంగఁ
గఱిరతనంపుఁ జొక్కపుసిరు ల్దళుకొత్తఁ
బగడంపుగుంపు కెంజిగి యొనప్పఁ
దెలిక్రొత్తముత్తియంబులడా ల్దువాళింప
వెలుఁగు రాఱాహారంగులు వెలుంగ
తే. మఱియుఁ జే రగునాఁడెంపుమానికంపు
గముల నిద్దంపువన్నియ ల్గడలుకొనఁగ
నందముల కెల్ల నునికిపట్టనఁగఁ జాలు
మేలిపని నొప్పుజాళువా మేడలోన. 48

తే. దొరలు మన్నీలు చెలులు బందుగులు జెట్లు
బంట్లు కబ్బంపుఁగూర్పరు ల్పాళెగాండ్రు
గడనచేడియ లూడిగీల్ గాణ లొజ్జ
బాఁపనయ్యలు దీర్పరుల్ బలసి కొలువ. 49

సీ. బంగారుఁదగటుదుప్పటిచెఱంగులరంగు
మేచాయకొక క్రొత్త మెఱుఁగు చూప
బలుముత్తియపుఁజొకటులడాలు నిద్దంపు
బవిరిగడ్డముమీఁదఁ జవుకళింపఁ
బూపవెన్నెలతేనిఁ బోలునెన్నొసలిపై
జిలుఁగుఁగస్తురిబొట్టు చెలువుమీఱ
సొగసుగా విరిసరుల్ చుట్టి గట్టిగ నిడ్డ
సిగ పెంపునాఁడెంపు సిరుల నీన
తే. గొప్పరతనంపుఁబలకము ల్గొలుసులుంగ
రములు మురువులు సింగార మమరఁబూని

వేడ్క- లిగురొత్త రెండవ వేల్పుతేని
కరణి గొలువున్న దొరఁ బొడగాంచి యప్పుడు. 50

తే. తమరు గొని చన్న సరకు లెంతయును బత్తి
సప్పనము సేసి మిగుల జోహారు లొసఁగి
కేల్గవలు మోడ్చుకొని యొకక్రేవ నిలిచి
యెదలఁ గొంకుచు వాక్రుచ్చి రిట్టు లనుచు. 51

క. దేవర! నీ పీపజలను
బ్రోవఁగ నిన్నాళ్లదాఁకఁ బొదలుచు మేమున్
ఠీవి దలిర్పఁగ నెదలో
నేవెఱపును లేక యుంటి మెడలనికడిమిన్. 52

క. ఇప్పుడు నిదె యచ్చెరువై
చెప్పంగా రానిదొడ్డ చే టొనగూడెం
దప్పక యాలింపుము నీ
విప్పట్టునఁ గినుక లేక యొలమి దలిర్పన్. 53

ఉ. గొల్లలనాయఁడై పరఁగు కుంభకుమంద న దేమివింత యో
కల్లరిగిబ్బ లేడు పొడ గట్టి పజం గడు గాసిఁ బెట్టుచుం
గొల్లగ నెల్ల పైరులను గొంకును జంకును లేక మేయఁగాఁ
దల్లడ మంది వచ్చితిమి తద్దయు మీకిది దెల్పఁగోరికన్. 54

క. గిబ్బ లవి కాఁపువారల
గొబ్బున నొకముద్దఁ జేసి కొని మ్రింగుఁజుమీ
దబ్బఱలుగఁ జూడకు మో
యబ్బా బెబ్బులులకైన నటు జంకుదుమే? 55

క. చలపాడిచి అంకె లిడుచును
జలుమఱు ముంగాళ్లఁ ద్రవ్వి బలువిడిఁ బసికాఁ

పులఁ గ్రుమ్మివిడుచుఁ బైకొని
పొలమంతయు నవియె యగుచుఁ బొగరు సెలంగన్. 56

తే. ఆకుఁదోఁటలు నుగ్గాడి యరఁటితోఁట
లెల్ల మల్లడిగొనఁ ద్రొక్కి యుల్లికంద
పసుపుఁదోఁటలు జంగిలి ఁసవుబీళ్లు
చెఱకుఁదోఁటలు పండినచేలుఁ దీర్చె. 57

క. ఓరాయఁడ యీయంగద
కోరువలే కిటకు వచ్చె నూళ్లన్నియు మే
మూరక దబ్బఱలాడఁగ
నేరము నూఱార్లకయిన నీయాన సుమీ. 58

ఆఁబోతులఁ బట్టింపు మని రాజు కుంభకున కాజ్ఞాపించుట.

చ. అన విని నేలఱేఁడు వెఱఁగందుచు వారల నూఱడించి యి
ప్పని సవరింతుఁ బొండనుచుఁ బంపి యొదంగడుఁగిన్కమీఱఁ
గొల్లని బిలిపించి నీవు పదిలంబుగఁ గోడెలఁ బట్టుకున్న నా
మునఁ దనరారుచుణ్ మొదలుముట్టఁగ మేయును బైరు
లన్నియున్. 59

క. గట్టిగ నీ విఁక వానిం
బట్టింపుము గాక యున్నఁ బంటింపక పెం
గట్టడవి కయిన వెడలం
గొట్టింపుము చేయవేనిఁ గొఱగాదు సుమీ. 60

క. బలుసిరి గలుగుట కొరులం
గలఁచుట యెవ్వారి కయినఁ గటకట తగునే?
బలిమి గలవాఁడ వగునీ
కలగిబ్బలఁ బట్టరాదె యాఱడి మేలే? 61

తే. అనుచు నొడయఁడు నుడివిన విని యతండు
తలఁకి యొాతండ్రి యాకోడియలను బట్టి
గట్టిచేసెద నిఁక నింత కసరవలవ
దంచుఁ గడు వేడుకొని యింటి కరిగె నపుడు. 62

ఆఁబోతులను బట్టం బూని గొల్లలు భంగపడుట.

క. తనచుట్టంబుల నందఱ
బనివడ రావించి తెనిపలుకులు దెలియన్
వినిపించి గిబ్బలను గొ
బ్బునఁ బట్టఁగవలయు నంచుఁ బురికొల్పుటయున్. 63

తే. గొల్ల లెల్లను బెల్లుగ వల్లియలును
బల్లిదపులంజెపలుపులు మొల్లముగను
బూని యమ్మేటిపొగరుటాఁబోతుతుటుము
బలిమి మెఱయంగ డాకొని పట్టఁ దొడఁగి. 64

క. వలత్రాళ్లు వైచి యయ్యెడఁ
బలుమాఱును దఱిమి యురులు పన్ని కదుర్ దొ
డ్డలు నాఁగి మోది యొాదం
బులు ద్రవ్వియుఁ బెక్కుచందములఁ బెనఁగునెడన్. 65

సీ. వలపగ్గములు ద్రెంచి కలఁబడఁ గొందఱ
బొజ్జలు వ్రయ్యంగఁ బొడిచి పొడిచి
యెగసి చెంగున దాఁటి పొగరునఁ గొందఱ
డొక్కలు నలియంగఁ ద్రొక్కి త్రొక్కి
తొడరి పట్టఁగఁ బోవఁ దొడఁగినఁ గొందఱఁ
దలల నెత్తురు లుర్లఁ దాఁచి తాఁచి

కెరలి పేరెమువాటె యురవడిఁ గొంచఱుఁ
దుమురుగాఁ బుడమిపైఁ ద్రోచి త్రోచి
తే. గబ్బితనమున హెచ్చి య గ్గిబ్బకదుపు
నిబ్బరంబుగఁ బట్టంగ నబ్బకున్న
జబ్బువడి యందఱును గడు నబ్బురముగ
బొబ్బ లిడుకొంచుఁ బాఱిరిఁ ప్రోలిదరికి. 66

క. అటువలె బలియురు పెక్కం
డ్రటమటమైఁ జన్న విన్న నగుచుఁ మిగులన్
దిటము చెడి గొల్లనాయఁడు
కటకటఁ బడి యింక నెద్ది కర్జం బనుచున్. 67

ఆఁబోతులం బట్టినవానికి సీల నిచ్చునట్లు కుంభకుఁడు చాటించుట.

తే. కొంతతడ వెంతయును మదిఁ గుంది యొడయఁ
డేమి గావించునో యిఁక నెట్టు లతని
మ్రోలఁ దెల్పుదు నీయాముటాలపోతుఁ
బిండు నెవ్వాఁడు గెల్వఁగలండు పూని. 68

తే. తడయఁ బనియేమి మనుపిగదయ్య మింక
నెట్టు గావింప నున్నాఁడొ యెవ్వఁ డెఱుఁగు
నబ్బురం బొప్ప నిత్తఱి నహహ యెట్టి
కీడునకుఁ బుట్టెనో యిట్టిగిబ్బ లేదు. 69

క. అని యెందు వెరవు దోఁపక
పనివడి యిక్కోడియలను బట్టఁగఁ గలజా
ణని కిచ్చెద నీకన్నియ
నని యెల్లెడలందుఁ జాట ననిచెన్ సరగన్. 70

తండ్రి చాటించుటను విని నీల చింతించుట.

క. అటులఁ దనతండ్రి చాటిం
చుట చెలికత్తియలవలనఁ జొప్పడ విని మి
క్కుట మగువంతలఁ గుందుచు
దిట వింతయు లేక నీల దిగు లెదఁ బొదువన్. 71

ఉ. అక్కట! తండ్రి యేల మఱునయ్యకుఁ బెండ్లి యొనర్తునంచుఁ జె
న్నక్కువనుండుచోఁ దెఱఁగుమాలినటక్కరియాలపోతుల
క్లెక్కడనుండి కల్గె? నిపు డెవ్వరు నెవ్వగఁ దీర్చువార ల
మ్మక్క! హాళికిక్కయాసనసయంబు మది న్వెతఁ జెందనాయెఁగా.

క. ఇత్తెఱఁ గంతయు నిపుడా
పుత్తడిదువ్వలువతాలుపున కెవ్వారల్
బత్తి నెఱిఁగించి యెదలోఁ
దత్తఱ మంతయును దీర్పఁ దగియెడువారల్? 73

తే. వెన్నుఁ డీమాట వీనుల విన్నయపుడె
వచ్చునో లేక యీపని కిచ్చ యిడఁడొ
వచ్చి గిబ్బలఁ గూల్చునో వానివలన
వీఁగి యేఁగునొ యిఁక నెద్ది వెరవు గలదు? 74

తే. సోఁకుమూఁకలగొంగ యిచ్చోటి కెమ్మె
లూర గొబ్బున వేంచేయ కుండెనేని
జెల్లబో యింక నెటువంటి చెనఁటిగొల్ల
చెట్టఁబట్టంగ దయ్యంబుఁ జేయునొక్కొ. 75

సీ. దట్టంపుమిన్నాఁకతరఁగచాల్పునఁ దేలు
తెలిపుల్గు బురదగోతులకుఁ జనునె?

పుడుకుప్రాస్వలితావిపువ్వుఁదేనియలాను
మగతేఁటి తుమ్మకొమ్మలకుఁ జను నె?
తొలుమొగుళ్లిడుచిన్కు లెలమిఁ గ్రోల్వానకో
యిల బలుమంచుసోనలకుఁ జను నె?
పరువంపుఁ గ్రొమ్మావిపండు లేపున మెక్కు
చిలుక గాటపుటుమ్మెతలకుఁ జను నె?
తే. పక్కిరాజక్కిదొరచెల్మిఁ జక్కఁ గోరి
చొక్కుచుండెడుడెంద మ్ముక్క యొక్క
తులువమానిసితోడఁ బొందునకు నిచ్చ
యిడఁగఁ జూచునె తలఁప నెయ్యెడల నైన? 76

తే. పుడమిలోపల మగవాఁడు పూని తనకుఁ
గోర్కి యగుకల్వకంటిఁ గైకొనుచునుండు
నహహా! తమమదికిచ్చయౌనట్లు మెలఁగఁ
గన్నియలకేమిటికి బల్మి గలుగదయ్యె? 77
సీ. ప్రేపల్లెనుండి మున్నేపుతో నిచటికి
నేలవేలుపుఁబెద్ద యేల వచ్చె?
వచ్చి మచ్చికమీఱ హెచ్చుగా హాంబట్టు
సాలుదాలుపుఁగత లేల తెలిపెఁ
దెల్పినఁ దండ్రి యచ్చెలువున కీజవ
రాలి నిచ్చెద నని యేల పలికెఁ?
బలికినమాట యేర్పాటుగా విని తన
యెదఁ గూర్మి యతనిపై నేల పొడమెఁ?
తే. బొడమెఁగాకేమి పొగరుటాఁబోతు లేదు
నిత్తెఱంగున దొడ్డిలో నేల కలిగెఁ?

గలుగుటకు నేలతేఁడేల కాఁక నేనె?
నయ్యయో! దయ్యమూ నీకేమి యనఁగఁ గలదు? 78

తే. చిలుకవారువంపు మేటివజీరుఁ గేరు
నాలకాపరిపోఁయగం బనువుమీఱఁ
దలఁచినపుడే మొకాని డెందమున దిగులు
పాయఁగానేర దిఁక నేమి సేయుదాన? 79

క. ఇప్పని దలిదండ్రులకుం
జెప్పఁగవలె నంచుఁ దలఁప సిబ్బితి మిగులన్
ముప్పిరిగొనుచుం బైపయిఁ
గప్ప నోరులచాటువారు గారే కన్నెల్? 80

చ. వలనుగ మేలుగీల్గొ గుడువం దగువారని నమ్మి యెంత
యుం, జెలిమి దలిర్ప నిత్తెఱఁగఁ జెప్పఁగఁ జూచిన సారె
సారెకుం, గిలకిలలాడుచున్న గులఁ గేకలుగొట్టుదు రింతెకాని
చిక్కులు సడలించి మేలుపనిఁ గూర్పఁగ నేర్తురె రాచ
నెచ్చెలుల్? 81

తే. అలర వలమురితాలుపుచెలిమి తనకుఁ
గలుగకుండిన వేల్పొక తులువ నింక
వలప నెవరేమి చేసినఁ దలఁక నంచు
నంతకంతకు నగ్గలం బైనతమిని. 82

నీల మన్మథావస్థలంబడుట.

సీ. కనుదోయి కెలఁకులఁ గ్రమ్ముపెన్నీటిజా
ల్బలితంపుగబ్బిగుబ్బలను ముంప
సుడివోని వేఁడినిట్టూర్పుగాడుపుల బ
ల్పడలఁ గెంజిగిమోవి వాడువాఱ

వెడవిలుకాఁడు బల్విడి నించుపూవంప
జల్లుపెల్లున మేను దల్లడిల్ల
దట్టంపువలపులఁ దమి బెండుకొని సారె
సారెకు గుండియ జల్లనంగఁ
తే. దాళఁజాలక మదిలోనఁ దగులుబాళిఁ
గూలి సోలుచుఁ జాల విరాళిఁ దేలి
తేలి నెచ్చెలిబారుఁ బోఁదోలి మేలి
పూలపానుపుపై వ్రాలి వాలుఁగంటి. 83

క. ఉసురసు రనుచుం బొరలును
గసరును బస దఱిఁగి వెసను గడగడ వడఁకు
న్విసువున బుసవెట్టును వె
క్కసమగు వలరాచసెగలఁ గ్రాఁగుచు మఱియున్. 84

సీ. తలయూఁచుఁ దనలోనఁ దాన నవ్వుఁ గలంగుఁ
గలవరించును బయల్ గౌఁగిలించుఁ
బిలువకే పలుకుఁ గన్నులు మూయుఁ జెక్కిటఁ
గైసేర్చు బెదరు సల్గడల్గు వెదకు
వలిగాడ్పు దూఱు నంచలఁ దోలు దయ్యంబుఁ
దిట్టు మైతొడవులఁ దీసి వైచు
బోటులఁ గసరు గొబ్బున లేచి చిల్కల
నడుచుఁ బల్మఱుఁ గొప్పు విడిచి ముడుచు
తే. నళుకుఁ జిడిముడిపడి సొమ్మసిలు దిటమ్ము
లేక కన్నీరు నించు సళించు నోకి
లించుఁ బిమ్మట గొను దత్తఱించుఁ జాల
నలరువిలుదాల్పుతండ్రిపైఁ దలఁపు నిలిపి. 85

చెలికత్తెలు నీలకు బుద్ధులు చెప్పుట.

క. అట్టియెడఁ జెలిమికత్తియ
లట్టియలుగఁ గూడి చేడియం గని యని రీ
బెట్టిదపువగలఁ బొగులుచుఁ
గట్టా నీ విట్లు డయ్యఁగాఁ దగునె చెలీ! 86

తే. కన్నియవుగాని ప్రౌఢవు గావు నీవు
పువ్వుఁబోఁడిరో సిగ్గెల్లఁ బోవ నడిచి
బలుదొసంగులఁ బొసలఁగఁ బాడ నీకు
నించుకేనియు మదిలోన నెంచ వకట! 87

సీ. అద్దంబు గని తద్ద నిద్దంపుఁగస్తూరి
ముద్దునెన్నొసలిపై దిద్దవేమి?
కుప్పలై కప్పున నొప్పారుపెన్నెఱు
లింపుగా దువ్వి పాటింపవేమి?
యొమ్మె నిమ్ముగ మానికమ్ములసొమ్ము లం
దమ్ముగా నెమ్మేనఁ దాల్పవేమి?
పెట్టెఁ బెట్టినయట్టిజట్టిమీటినపట్టుఁ
బుట్టముల్ మట్టుఁగాఁ గట్టవేమి?
తే. కోరి యోరిమి నోరెంబు గుడువవేమి?
తొడర వలిదావివిరిసరుల్ ముడువవేమి
సునుపుదళుకొత్తఁ బలుకులు నుడువవేమి?
చామ! నీకిది యెటువంటిజాడ చెపుమ. 88

క. పలుతెఱఁగులఁ గలఁగుదు విటు
వలెఁ గొదుకఁగ నేల? లాఁతివారమె నీకుం?

దలఁపునఁ గలపనియెల్లను
దెలుపవె మాతోడఁ బలికి దిటముగఁ గలికీ! 89

క. తగులమునఁ దగిలి నీ వీ
పగిది న్బిగి తఱిఁగి రేయుఁ బవలు న్నిగుల
న్వగలం బొగులఁగఁ దగవా?
మగువా! నగువారి నెట్లు మఱిఁ దలఁపవయో! 90

సీ. చిలుకబోదల మచ్చికలుచేసి ముద్దులు
చిలుకఁ బద్దియములు చెప్పరాదె?
తెలిపిట్టగమిఁ జేరఁదీసి తద్దయు బుద్ధి
దెలిసి మెల్లన నడల్ దీర్పరాదె?
నెమ్మికూటువుల గాటమ్ముగాఁ గూరిచి
నెమ్మితో నాటలు నేర్పరాదె?
బట్టికాఁడుల నింపు పుట్టునట్టుగఁ గేఁక
బట్టి పాటలఁ గఱపంగరాదె?
తే. చెలఁగి పూఁదీవియలఁ బ్రోది సేయరాదె?
మేలిరతనంపువీణియ మీటరాదె?
నలువుగా నెచ్చెలులఁ గూడి నవ్వరాదె?
కలికి! నీడెందమునఁ జిక్కునులుకుమాని. 91

చ. కులుకుచుఁ జేరి యాటలకుఁ గూరిమినెచ్చెలు లెచ్చరించినం
బలుకవదేమి? యేమఱక పజ్జల నిల్చినయూడిగంపుటిం
తులఁ గని తద్దయుం గినుకతో నదలించెదవేమి వేమఱుం
జిలుకలకొల్కి! నీవెడఁగుఁజిన్నియ లెన్నఁగఁ గ్రొత్తలి త్తఱిన్.

క. లేమా! నీవెత మానుప
లేమా మోమోటమున సలింపఁగ దేపుని

లే ? మాఱుమాట యొసఁగుము
వేమాఱును దలఁక నేల వేదుఱు మీఱన్ ? 93

తే. బేల ! యీబేరజప్పుఁదనం బేల ? యింక
నాన యింతయు మదిలోన నానఁబోక
నిచ్చలం బొప్ప మాతోడ నిచ్చరైన
దెల్ల నెఱిఁగింపు మెంతయుఁ దెల్లముగను. 94

క. అని యనుఁగుంజెలు లిత్తెఱఁ
గునఁ బల్కిన నాలకించి కోమలి మిగులం
దనడెందంబునఁ గోరిక
లినుమడి యై నెగడ వారి కిట్లని పలికెన్. 95

చెలికత్తెలతో నీల తనతలఁపుఁ దెల్పుట.

తే. వినుఁడు చెలులార ! నామాట నెనరుమీఱఁ
దలఁపులోవార లౌమీకు దాఁపనేల?
డెంద మంతయుఁ గఱివేల్పునందుఁ దగిలి
మరలఁగానేర దిఁక నెద్దివెరవు చెప్పుఁడ. 96

ఉ. చక్కెరవింటిజోదు నెకసక్కెములాడఁగఁ జాలుపక్కెరం
జక్కెవజీరుచెల్వు చెవిఁ జక్కఁగ నాటిననాఁటనుండి య
మ్మక్క ! యదేమొ కాని యెద సంటినకూరిమి యంతకంత
కుఁ, వెక్కసమై పెనంగొనుచు వేమఱుఁ బాయ దిఁకేమి
సేయుదున్? 97

ఆ. మిన్న జన్ని గట్టు గ్రొన్నెల వెన్ను ని
వెన్ను మీఱ నప్పు డెన్న మున్న
విన్న కతన నెపుడుఁ గన్నులఁ గట్టిన
ట్లున్న దెడము లేక యన్నులార ! 98

తే. తప్పులెన్నక మొదలినేస్తంబుఁ దలఁచి
యిప్పు డిప్పని యొనగూర్పుఁ డొప్పుమీఱ
మీర లొనరించునట్టియమ్మేలు మఱచు
దానఁ గానుజూఁడీ యెందు జాణలార! 99
క. అనుచుఁ గడలేనియంగడ
గనఁబడ నప్పడఁతి వేఁడికన్నీ రొలుకం
దన లెఱుఁ గెఱిఁగించిన విని
యనుగుంజెలు లెల్ల దాని కని రిట్లనుచున్. 100

చెలికత్తెలు నీల నెగ్గులాడుట.

క. కన్నియరో! యంతపని కయి
వన్నెయు వాసియును దఱిఁగి వగచెద వకటా!
నిన్నేమి యనఁగఁ గల? మీ
మున్నరికలు వినుట లేదు మున్నెచ్చోటన్. 101
క. లిబ్బులచెలిపెనిమిటిపై
నబ్బురపున్వలపు నిలిపి యలమట మీఱన్
సిబ్బితి విడిచెదు నీకుఁ
గబ్బితనం బిట్టు లేల కలిగెనె పొలఁతీ! 102
చ. కడఁక యొకింత లేనివలకాఁకలఁ గ్రాఁగుదు లోఁగి ఱాఁగ
వై, చిడిముడిపాటుతోఁ జెలులఁ జెంతలఁ జేరఁగ నీక తద్ద
యున్, గడుసుఁదనంబుఁ బూని సరిగన్నియ లందఱు నవ్వ
నయ్యయో, యడఁకువ మాలి యిప్పగిది నాడఁగఁ జెల్లునె
ముద్దుఁగన్నెకున్? 103
సీ. తెలిదమ్మికంటి యిప్పలుకు విన్నంతనే
కడలేని వేడ్క నిక్కడకు వచ్చు

వచ్చి యచ్చెరువుగా రెచ్చి పాతెడుగిబ్బ
పిండు నొక్కుమ్మడిఁ జెండివైచు
వైచి పెంగూర్మి చొప్పడ నెన్నఁగారాని
పేర్మితో ని న్నిందుఁ బెండ్లియాడు
నాడి నాఁడెప్పుఁబైఁడియందలంబున నిల్పు
కొని తనపల్లియ కొనర నరుగు

తే. నరిగి రతనంపుమేటియుప్పరిగలోనఁ
జెలువు మీఱినగొజ్జఁగసెజ్జమీఁదఁ
బలుదెఱంగుల వలరాచపనుల నిన్ను
మెఱయఁ గరఁగించు నమ్మునిమా మెఱుఁగుఁబోఁడి. 104

క. ముద్దులపట్టివి నీకీ
గద్దఱిచందముల మెలఁగఁగా రాదు సుమీ
తద్దయుఁ బెద్దలఁ దలఁపక
ముద్దియ నీ కింత డెందమున వెత యున్నే? 105

ఆ. కొలఁదిలేనివేడుకల మును పెంచిన
యంచచిలుకగముల నలుకమీఱఁ
దొడర నడిచి పాఱఁదోలెద విదియేమి
తప్పు సేసె నిపుడు తలిరుఁబోఁడి. 106

తే. అతివ! యెన్నఁడు మామాట కడుగుదాఁట
కుండుదానవు నేఁడేమి యొండుదెఱఁగు
పూని మాటికి నుసువంగరానికినుక
సేసెదవు నేర మెద్ది మాచెంతఁ జెపుమ. 107

క. ఎలనాఁగరో! నీకోరిక
వలనుగఁ జేకూరె నింతవలవంతయుఁ దా

నిలుచును మాపైఁ బలుమఱు
నలుక కడు న్నిగుడ నెగ్గులాడకు మింకన్. 108

వ. అనిన విని ముద్దియ తద్దయుం బ్రొద్దూరకుండి యన్నెచ్చెలి
పిండునకు వెండియు నిట్లనియె. 109

నీల చెలికత్తెలపై నలిగి మాటలాడుట.

ఉ. మమ్మురమైనబల్వెతల మున్గుచునుండెడుదానిచుట్టును
గ్రమ్మి పడంతులార! కొఱగాములు వేమఱు నెంచ సాగినా
రమ్మకచెల్ల! యల్ల చిగురాకుఁగటారికడిందిజోదుపూ
వమ్ములబారి కోర్వఁ దరమా పెఱమాటలు వేయు నేటికిన్?

క. కడనుండి పెక్కుమాటలు
నుడువంగా వచ్చుఁగాక నూఱొక్కనియెడుపల్
కడగండ్లఁ బడఁగ వచ్చునె?
విడువక యెవ్వారికయిన వెలఁదుకలారా! 111

క. అకటా! బెడిదపువలపుల
సెకలం బడి వ్రేఁగుదానిఁ జేపట్టఁగనో
ల్లక యిటువలె నెంతురె ని
ప్పుకలపయిన్నెయి చల్లుపోలిక మీఱన్? 112

తే. వినుఁడు నామాట లిపుడు మీవీనులలర
సైఁపకుండిన నింతియ చాలుఁగాని
యింకనేమియుఁ గొఱగానియొగ్గులాడఁ
బోకుఁడీ మీకు మ్రొక్కెద బోటులార! 113

ఉ. కూరిమిబోటులంచు మిముఁ గొండగ నచ్చుచు నున్నచో
నయో, నేరము లెన్నుచు న్మిగుల నెవ్వగలం గలఁగించి

సారెకుం, గేరెద రింతెకాని మదికిం గడు నెమ్మి దలిర్ప
నేర్పుతోఁ, గోరినకోర్కె మీఱ సమకూర్పఁగఁ జాలుదు రే
యొకింతయున్. 114

ఉ. చక్కఁదనంబు జవ్వనము జాణతనంబు గానంబు దేజుఁ బెం
పెక్కినయుక్కునుఁ సిరియు నిమ్ముగఁ గల్గి చెలంగుచున్న
యా, రక్కసిగొంగపైఁ గడుఁ దిరంబుగ నిల్పినడెంద మింకఁ
దాఁ, డక్కరి నొక్కనిం గవయుట న్నెఱేఁ గోరునె మాట
లేటికిన్? 115

క. మీమాట సేయదని యిం
కేమియు నుల్లమున నలుక లిడఁబోవక మీ
గీములకుఁ బొందు గొబ్బున
వేమాఱును గేలు మొగిచి వేఁడెద మిమ్మున్. 116

చ. గొనకొని మీయెడన్ నెఱయఁ గూఱిమి డెందములోనికస్తి
మం,తనమునఁ దెల్ప నేరుపులె తద్దయుఁ జూపితి నింతె
యందఱున్, వినియెదునట్లుగా నిఁకను వేమఱు నామున
నవ్వుకొంచు నో, యనుఁగువెలందులార! మము నాఱడిఁ
బెట్టకుఁ డమ్మ వేఁడెదన్. 117

వ. అని యిత్తెఱంగున నమ్మెఱుంగుఁబోఁడి చిత్తరించుచుం
గ్రొత్తవలవంతలఁ దత్తఱించుచుఁ బుత్తడిదువ్వలువదాలుపు
పయినత్తినబత్తిం జెలికత్తియలమొత్తంబుల నొత్తియాడుచు
నీడులేనికోర్కుల నువ్విళ్లూరు చుండెనని నిరాబారిసింగంబు
లకు గతయెఱింగించుజడదారి వినిపించినవార లతని నవ్వలి
కతయుఁ దెలుపుమని వేఁడిన. 118

మ. మలసూడగ్గి జముండు రక్కసుఁడు నీర్రైతాల్పు రాగాడ్పు జ
క్కులఱేఁడొజ్జన్విసదారితాలుపును బల్కుంబోటిగేస్తుండుఁబు
ల్గులరాడాల్దొరయున్మొదల్గలుగు వేల్పుల్గొల్వ నవ్వెండిగు
బ్బలిపై నుండి జగంబులేలు బలువేల్పా! గట్టువిల్దాలుపా! 119

తే. కడలిదొన పాఁపనారియుఁ బుడమి తేరు
గట్టువిల్లును దొలిపల్కు గమిగుఱాలుఁ
బులుఁగుడాల్వేల్పుములికియుఁ బూని కడిమి
మెఱయఁ దిగఁ బ్రోళ్లగూల్చిన మేటివేల్ప. 120

మాలిని.—

కదలనిబలుతేరున్ గాడుపున్ మేయుపేరుం
గుదురగుతలయేఱుం గొండపై మేల్బిడారుం
గొదుకక పలుమాఱుం గోరికల్ గూర్చుతీరుం
బొదలెడిమెయిసౌరుం బూని యొప్పారుమేటీ! 121

గద్యము ఇది శ్రీమదుమారమణకరుణాకటాక్షనిరీక్షణాసంలబ్ధ సరసకవితాసామ్రాజ్యధురంధరఘనయశోబంధుర కౌండిన్యస గోత్రపవిత్ర కూచిమంచి గంగనామాత్యపుత్త్రబుధజన విధేయ తిమ్మయనామధేయప్రణీతం బైననీలాసుందరీపరిణయం బను నచ్చతెనుఁగుఁ బ్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. సిరిపెనిమిటియుం బలుకుల
గరితమగఁడుఁ బొగడ మెచ్చుగాంచినగట్టుం
దొరముద్దుఁబట్టిడెందపు
విరిదమ్మికొలంకుఁదేటి! వేల్పులమేటీ! 1

వ. విను మన్నిరాబారిరాబారులకుం గత యొఱిఁగించుజడదారి
యిట్లని చెప్పందొడంగె నట్లు గొల్లరాకన్నియ వన్నియ
దఱిఁగి యొన్నరానివగలం బొగులు చున్నంత. 2

సాయంకాలవర్ణనము.

తే. బొమ్మ యనుపేరియగసాలె పూఁటచెలిని
గోరి యలరించుటకుఁ జదల్గుదుటఁ గాఁచి
నీటముంచిన మేటివన్నియపసిండి
పూదెయనఁ గ్రుంకుఁగడలిలోఁ బ్రొద్దు ప్రాలె. 3

తే. రేవెలందుకఁ బెండ్లాడ రిక్కరాయఁ
డేఁగుదేఁగలఁడని వేల్పుటిగురుఁబోండ్ల
గములు గట్టినక్రొత్తచెంగలువకోక
గములనఁగ సంజకెంజాయ లమరె మింట. 4

క. బలితంపుసంజకెంజా
యలు నిద్దపుమావిచిగుఱులని చేరి తమిం
గలయంగాఁ బర్వినికో
యిలమూఁక లనంగఁ గడల నిరులు దనర్చెన్. 5

క. మరుఁడు దెరువరుల నెల్ల
న్వైరపునఁ దీర్పంగఁ గోరి విరివిగఁ గఱిదే
వరయఁడుగున నిడుమల్లియ
విరు లనఁగా రిక్క లెసఁగె వేలుపుఁద్రోవన్. 6

క. తామరలు ముడిఁగె జక్కవ
చామలకు న్వెతలు పర్వెఁ జక్కఁగఁ బడుపుం
గోమలులకు బోఁజుఁగులకును
సేమం బొనగూడె నపుడు చెప్పఁగ సరుదై. 7

చంద్రికావర్ణనము.

తే. తనర మగమానికపువాలుదాల్పుజోదు
వేడుకలు మీఱ నాడు మేత్తేడమీఁద
గొనబుమీఱెడు నపరంజికుండ యనఁగఁ
దూర్పుగుబ్బలిపైఁ దోఁచెఁ దొగలఱేఁడు. 8

క. మినుఁగోలకునఁ బూచినచ
క్కనిచెందొవ యనఁగఁ దనరెఁ గలువలదొరలోఁ
గననయ్యెఁ గప్పు మది క
త్తినవేడుక నుండుగండుఁదేఁటి యనంగన్. 9

వ. అంతఁ గొఱంత యింత లేక జగం బంతయు నిండి పిండిచల్లిన
తెఱంగునఁ బొంగారుచు దెఱపి లేక తఱపివెన్నెలలు గాయఁ
దొడంగినం గడంగి నింగిముట్టిన సంతసంపుటగ్గలికల డగ్గ
ఱించి యొక్కుమ్మడిఁ బొక్కుచు గ్రక్కున మెక్కియు మెక్కి
యక్కజంపుమక్కువలం జొక్కి చిక్కక చక్కెరవిలుదాల్పు
బవరంబులఁ దవిలి చెన్నారు వెన్నెలపులుఁగుల మొత్తంబు
లును వెన్నెలపులుఁగుల మొత్తంబుల బిత్తరంపుంబనులకు

మెత్తఁబడి క్రొత్తవగఁ దత్తఱించుచుం దమతమ వేడ్కకత్తెల
నత్తుకొని పూవుటెత్తులప్రేటులాడుచు విచ్చలవిడిం దిరుగు
బోజుంగులును బోజుంగుల నొక్కెడకుం బనిచి వగలం దగిలి
మగల నెదిరించి కొంచక మంచిగందంబు లలఁది వలిపంపుఁ
దెలివలువలు ముసుంగు లిడి దోసంగు లఱి వెసం గదలి
యిక్కలకుం దాఱు చెడిపజవరాండ్రం గని తమజవరాండ్ర
నెదలం దలంచి యొల్లన నుల్లంబులు దల్లడిల్ల నుస్సురని
సొమ్మసిలం బాఱు తెఱవఱలును దెఱవరుల గెలువం దరలు
మఱునకుం దఱియనుకమ్మరీఁడు వెరవునం జేసి యునిచిన కఱకు
టమ్ములగుంపుల సొంపునం బెంపాఱు కలువక్రొవ్విరులును
గలువక్రొవ్విరులపయి ముసరి కొసరి తీఁగపసగలపూదేనె
లాని పెల్లుగం ద్రుళ్లు గండుఁదుమ్మెదలును గండుఁదుమ్మెదల
రొదలు చెవుల నాట బీఁటలగు డెందంబులతోడ గాటంపు
మఱునాటలకుఁ దివురు కొమరుంబాయంపుందుటారికత్తియ
లును తుటారికత్తియలసిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బల కెన యనం
దగి సొంపు గలిగి వెత లొనర్చు జక్కవపెంటి కూటువలను
జక్కవపెంటి కూటువలపాటు గనుంగొని వెఱచి పొల
యలుకలు మఱచి పఱచి మగల నిఱియం గౌఁగిలించి
కొనుముగుదపూఁబోఁడులును ముగుదపూఁబోఁడులనిద్దంపు
ముద్దుమొగంబులకు దొరగానిసిగ్గునంబోలె ముడుంగఁ
బాఱిన నెత్తమ్ములును నెత్తమ్ములకొలంకులం దలంకక దుంప
దూండ్లు మెసవి విసువక కూఁత లిడుకొదమరాయంచబారు
లునుం గలిగి పుడమియెల్ల మొల్లం బగుచల్లదనంబున
నుల్లసిల్లుచుండె నప్పు డాగొల్లరాకన్నియ యెన్నరానివల
వంతలఁ బొరలు చుండె నట్టియెడ. 10

నీలను మన్మథుఁ డేచుట.

క. ఇరువంకలఁ దన్నుఁ జూదవి
గొరవంకలుఁ దుమ్మెదలును గోయిలలుండ
క్కురిచిలుకలుఁ బురిపులుఁగులు
గొరగొర రా మరుఁడు వెడలెఁ గొమ్మఁ గలంపన్. 11

వ. అట్లు వెడలి. 12

మ. కడిమిం జిల్కపిసాళిజక్కి నెదురెక్కం జివ్వనం దోలి బ
ల్వెడవింట స్ననువాఁడిపూములుకు లోలిం గూర్చి బిట్టార్చి
న్నెవ్వడిఁ జేకొల్దిగఁ దీసి డాసి మరుఁ డవ్వాల్గంటిచన్దోయి నె
న్నడుచక్కిన్ గుఱిచేసి యేసెసదరంటం గాఁడి మై సోలఁగన్.

చ. తలిరుజిరావజీరుబలుదాడికి నోడి కడంక దక్కియు [యున్
క్కులుకుమిటారి డెందమునఁ గొందలమందుచు నప్పు డెంత
వలపులవెచ్చ హెచ్చఁ జెలువం బగునమ్మెయిఁగ్రాల సోలుచున్
గళవళపాటుతోఁ జెలిమికత్తెల దూఱుచునుండి వెండియున్.

సీ. తులువరాచిలుకమూఁకలహాళాహాళులకుఁ
బాఁపమేపుడుఁబుల్గుబారురొదకు
జమిలిముక్కాలిపిసాళిబల్ మ్రోఁతకుఁ
గొదమకోయిలచాలుగోలగోలలకు
గద్దఱిగోరవంకగములచప్పుడులకుఁ
బొగరుటంచలపల్కువెగటులకును
చలినాలిగాడ్పుబోదల హెచ్చరికలకుఁ
జలివెల్గునుదుటువెన్నెలలసెగకుఁ

తే. వొడరి బడిబడి వెడవింటఁ గుడియెడమల
నడరి వడినేయుకఱివేల్పుఁగొడుకుదుడుకు

టింపజడివానసోనల యలజడికిని
మిగుల నెద నోడి యాఁడు నమ్మించుఁబోఁడి. 15

మన్మథదూషణము.

తే. అలరువిలుకాఁడ! బలుసిరి గలిగినట్టి
దొరకొడుకనంచుఁ బొగరునఁ ద్రుళ్లుకొనుచుఁ
దెలుఁ గెలుంగక ముగుదలఁ దెరువరులను
బూని యేతువె నీపూన్కి బుగ్గిగాను. 16

క. పొరపొచ్చెంబునఁ బలుమఱు
విరిఁబోఁడుల నెల్ల మిగుల వెతవెట్టుదు నీ
దొరతనము ద్రుంగిపోవను
మరుఁడా! నీచేతివిల్లు మంటం గలయన్. 17

చ. తలఁపఁగ ముజ్జగంబులకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియు నైనలచ్చికిం
బులుఁగుహుమావజీరునకుఁ బుట్టినదిట్టవు నీకు నెల్లరుం
గలయఁగఁ దోడఁబుట్టువులుగారె? యయో! నెనరింతలేక లేఁ
జిలుకలకొల్కులం గలఁపఁ జెల్లునె పెల్లుగఁ బచ్చవిల్తుఁడా!

ఉ. కన్నులవింటివాఁడ! తిగకన్నులదేవరతోడఁ బోరి ము
న్నన్నమునొంది మేఁ దొఱఁగుపట్టున నెక్కడ డాఁగిపోయెనీ
మన్నెఱికంబు నేఁడు కొఱమాలినకోయిలచిల్కమూఁకలం
బన్నుగఁ గూడి చేడియల బాములఁ బెట్టెదు పోటుబంటవై.

చంద్రదూషణము.

చ. బలితపుటాముసం దమియుఁ బర్వఁగఁ గైకొని యొజ్జముద్దియం
గలసిన దోసకారి వని కాదె నినుం గని తమ్మికొమ్మ ని

చ్చులుఁ దలవంచుచుండు? నదిచాలదో యీఱడినీకు నెంతకుం
జలువలఱేఁడ! నీసవురు సన్నము గా నిఁక నిందు రాకుమీ.

ఆ. కొంకులేనివెతలఁ గుందెడిముగుదల
డంకతనము మీఱ జంకు లేక
బింకమునఁ గలంచె దింక నెన్నఁడు నీకు
వంక గల్గదోటు జింకతాల్ప? 21

తే. కటకటా! మున్ను ముక్కంటికంటిమంట
చేత బూదైన మరునకుఁ జెల్లుఁగాని
తడవు మనియెద ననుకోర్కి నడరు నీకు
జాడయే చేడియల నేఁచఁ జందమామ! 22

వసంతాదులదూషణము.

క. చెలువుగలవాఁడ వంచును
జెలువల నలయింప నీకుఁ జెల్లదయో నీ
చెలువెల్లఁ జెట్లపాలుగ
నలరుజిరాజోదుతోడ! యామనిఱేఁడా! 23

క. జత లేనిపూవు గల్గుట
కతివలపైఁ బెల్లు రేఁగి యలజడి మీఱ
న్వెత పెట్టుదువే యిఁక నీ
బ్రతుకు బయల్గాను నాలిపయ్యరకుట్టా! 24

తే. మున్ను కొన్నాళ్లు పలుగాకిమూఁకలోనఁ
గలసి మెలఁగినతెఱఁగెల్లఁ గానిపింపఁ
జేడియలమీఁద గ్రుడ్లెఱ్ఱ సేయరాకు
కోయిలా! యింక నీయిల్లు కూలిపోను. 25

క. నేటుకొని పండ్లు గొఱుకుచుఁ
జీటికిమాటికిని గసరు చిలుకం జిలుకా!
బోటుల నలయించెదు నీ
గోటాపన యెన్నఁ డింక గూఁటం బడునో. 26

తే. తలిరుఁబోఁడులడెందము ల్దల్లడిల్లఁ
గూఁక లిడుకొంచు నెంతయుఁ గొఱఁతలేక
యాగడంబునఁ బురివిచ్చి యాడెదేమి
యక్కటా! నెమ్మి! నీయాట యడవిఁగలయ. 27

క. నెమ్మదిఁ బలుమఱు మొరయుచుఁ
గమ్మనిపూఁదేనె లాని కడుఁ గ్రొవ్వి యహో
గొమ్ములఁ గలఁపగఁ జూచెదు
తుమ్మెద! నీత్రుళ్లు పెద్దతుప్పలఁ బట్టన్. 28

తే. తవిలి పలుమఱుఁ జెవులు చీఁదఱఁ గొనంగ
బిట్టు మొరసెదు వసత్రాగినట్టు లిట్టి
గట్టివాజాడ లెట్టుగాఁ బట్టువడియె
బెట్టుగా నిన్ను వెసఁ జెఱఁ బెట్టి యిడను. 29

వ. అని మఱియు మఱియుఁ బరికించి చెఱకువిలుకానికఱకు-
చుఱుకుటలరుములికి మొత్తంబులకు నంతకంతకు నగ్గలం బగు
వలవంతసెకలఁ గ్రాఁగి వేఁగి సైఁప రాకున్న డిల్లపడి మెల్లన
సొమ్మ సిల్లిన. 30

చెలికత్తెలు నీలకు శైత్యోపచారంబులు సేయుట.

క. చెలు లెల్లఁ దల్లడిల్లుచు
వలగొని దరి నిలిచి యకట వలవంతసెకల్

బలు వయ్యెఁ దలిరుఁబోడికి
వలిపను లేక సరగఁ జేయవలె నని మఱియున్. 31

ఆ. కప్రమూఁది మంచిగందంబు మెత్తి ప
న్నీరు చిలికి తూండ్లు నించి వలపు
గ్రమ్ముపూలవిసనకఱ్ఱచే వీచుచుఁ
జివురుసెజ్జమీఁదఁ జేర్చి మఱియు. 32

తే. ఎన్ని రానట్టిచలిపను లెన్ని యేనిఁ
జేయ మే లందులను లేక నేఁగిఁ బొందు
చున్నకన్నియ మెల్లన నుస్సు రనుచుఁ
బొరలి యి ట్లని పలికె నబ్బురము మీఱ. 33

సీ. నిద్దంపుఁబొన్నపై నిప్పులతునియలు
నింపఁ జెల్లునె మీకు నెలఁతలార!
యెడనెడ విసము గ్రక్కెడుపాములనునోడఁ
గూర్పఁ జెల్లునె మీకుఁ గొమ్మలార!
కళపెళనుడుకుచక్కనినూనియల్ మీఁదఁ
జిల్కఁ జెల్లునె మీకుఁ జెలియలార!
మేనఁ బొక్కులు పొక్క మెదియించి సున్నంబు
మెత్తఁ జెల్లునె మీకు మెలఁతలార!

తే. కటకటా! నేఁడు పగ దీఱ నిటులు గలఁప
వలయునే యంచుఁ బలుమఱుఁ గలవరించు
నలరులును దూండ్లుఁ బన్నీరు వలపు గలుగు
చలువసిరిగందమును గాంచి కలువకంటి. 34

ఆ. చానలార! యిపుడు జంటారుమేనులు
దాల్చి మిగుల సెగలఁ దరల నెండ

గాయ పొగ నేమి గాములతేఁ డని
చెలువ మిగుల నలుకఁ దలఁకి పలుకు. 35

చెలఁతలు మన్మథపూజసేయుట.

ఆ. అట్లు గళవళించు నతివను గనుఁగొని
యనుఁగుఁజెలులు వెఱచి యహహా! వలపుఁ
గాఁక బలిత మయ్యెఁ గ్రాల్గంటి కిఁక మరుఁ
గొలువకున్న మేలు గూడ దనుచు. 36

సీ. సుమఁగ్రొత్తసిరిగందమునఁ బన్నె యొనరించి
చెలువుగొజ్జెఁగనీటఁ గలయ నలికి
పలువన్నె లలరఁ గప్రపుముగ్గులను బెట్టి
పసమించు చెఱకుఁగంబములు నిలిపి
పరువంపుమల్లెక్రొవ్విరులపందిరి ప్రేసి
తళుకుగేదఁగిరేకు దళ్లుగట్టి
తొగలఁ జెంగల్వలఁ దోరణంబులు గట్టి
మేలుముత్యాలజాలీలనుంచి
తే. తమ్మిపూమిద్దెగద్దెపైఁ గమ్మవిల్తు
నిమ్ముగా నిల్పి యొమ్మెను గొమ్మలెల్లఁ
గ్రమ్ముకొని పెక్కులాగుల బొమ్మిగూడి
పూజ లొనరించి యి ట్లని పొగడి రపుడు. 37

తే. మ్రొక్కెదము నీకుఁ జక్కెర లుక్కెఱలును
మెక్కి నిక్కుచు మిక్కిలి చొక్కుతొగరు
ముక్కు బల్పక్కిజక్కిపై నెక్కి జగము
లుక్కు మెఱయంగ గెలుచుచు నుండుజోద. 38

లయ. తుమ్మెదలు నాలివలితెమ్మెరలుఁ గోయిలల
దిమ్ములును జిల్కలును నెమ్మిగములు న్గా
టమ్ముగఁ బోరింబోరిని గ్రమ్ముకొని గొల్వఁ జెలు
వమ్మున బయల్వెడలి కమ్మనగువింటం
దమ్మివిరిముల్కి బెడిదమ్ముగ నమర్చి వడిఁ
జిమ్మి కడిమిన్నగల నిమ్ముగను ఱొమ్ముల్
గ్రమ్మి కరఁగించుచును గొమ్మలనుగూర్చు నిను
నెమ్మదిని గొల్తుము తిరమ్మయినబత్తిన్. 39

క. వలరాయఁడ! నీ బెడిదపు
టలరుందూపులకు వెఱతు రఁట నల్వయుఁ గ్రొ
న్నెలతాల్పును నిఁకఁ బెఱవా
రలఁ గలఁచుట యేమి యబ్బురం బరయంగన్? 40

క. కోలపయి న్వాలారుం
గోలలఁ బరఁగించి మరులు గొల్పుచు మిగులం
దూలించుట కిఁకఁ దాళం
జాలము నీయాన యో మొసలిడాల్వేల్పా. 41

క అని యనుఁగు లెల్ల నిత్తెఱఁ
గున వెడవిల్కాని వేఁడుకొన నపుడా క్రొ
న్ననఁబోఁడి కొంత డెందం
బున వెత చల్లాఱఁ దాల్మి పొరయుచు నుండెన్. 42

వ. అంత. 43

ప్రభాతవర్ణనము.

చ. పులుఁగులు గూసె జక్కవలు పొందుగ డాసె బొజుంగు
మూఁకకుం, బొలుపులు వాసె రిక్కగమి పోఁడిమి మాసెఁ

బిసాళితుమ్మెదల్, గోలఁకుల మ్రోసెఁ జీఁకటులు గొబ్బున
మాసె హారుండు తుంటవిల్, బలువడి నెక్కుఁ దీసెఁ దొగ
పైదలియుం గను మూసె నెంతయున్. 44

ఆ. ఇరులగొంగ తమ్మివిరిఁబోఁడివగకాఁడు
చదలుమానికంబు జగముకన్ను
వేఁడివేలు పివము వేఁటాఁడుపోటరి
ప్రొద్దు తూర్పుమలను బొడమె నపుడు. 45

తే. తెల్లవాఱుట గన్గొని యెల్లవారు
గొల్లవారింట వేడ్క గన్గొనఁగ వలయు
నంచు మేల్కాంచి తఱిచెయ్వు లన్నిదీర్చి
గీము లలరించుకొనిరి కోర్కియుఁ జెలంగ. 46

గొల్లదొర తనపట్టుల నలంకరింప నియోగించుట.

ఆ. అపుడు గొల్లనాయఁ డందంబుగాఁ దన
నట్టు లలరఁజేయునట్టుగాను
నేర్పు గల్గువారి నేర్పరించినఁ జాల
నెలమితోడ వార లెల్లఁ గడఁగి. 47

సీ. తెలిముత్తియపుఁబందిరుల నెల్లెడల నిల్పి
నలువొప్పఁ దొగదోరణములు గట్టి
ముంగిళ్లఁ గపురంపుమ్రుగ్గు లిమ్ముగఁ బెట్టి
తనరుగోడలను జిత్తరువు దిద్ది
పసిఁడితిన్నియల సొంపెసఁగఁ గస్తురి యల్కి
క్రంతలఁ బన్నీరు గలయఁ జల్లి
పట్టుఁబుట్టముల మేల్కట్టు లమర్చి తీ
విని బయళులను గొల్లెనలు వన్ని

తే. మఱియు దరి లేనిసొగసు లేమఱక చేసి
పలుదెఱంగులవాయిదమ్ములు సెలంగ
నిగురుఁబోఁడులు మగవాండ్రు సీడులేక
యరిది సింగారములుపూని యలరి రంత. 48

కుంభకునిపురికి గొల్లలు వచ్చుట.

సీ. కిఱ్ఱుచెప్పులు గొప్పగీఱునామంబులు
మొలచెక్కుకత్తులు నిలువుసిగలు
కుడిముక్కుగ్రమ్ములు గురివెంద పేరులు
పిల్లగ్రోవులు మేటివల్లెత్రాళ్లు
లోరుగట్టుపంచెలు బెరసుఁబచ్చడములు
గాఱొక్కన్నులోవంక కఱియొడళ్లు
గుండప్రోగులు చిప్పగొడ్డండ్లు సెలగోల
లొప్పారుపలువంకయుంగరములు
తే. గలిగి గాటంబుగా నెల్లకడలనుండి
పెల్లుమీఱఁగ గిబ్బల పీఁచ మడఁచి
కోర్కు లిగురొత్తఁ గన్నెఁ జేకొనెదమంచు
మొల్లముగఁ జేరి రచటికి గొల్ల లెల్ల. 49

వ. అట్లు చేరినవారి కెల్ల గొల్లదొర యుల్లంబులు దనియ నోగిరంబులు వేగిరంబునం బెట్టించి వీడెంబులు గందంబులుఁ గోకలుం దోడవులు నిడి విడిదిపట్టుల నునిచె నంతకుమున్న పనిచినమానిసివలన నత్తెఱంగంతయు విని నందుండు యశోదయుఁ దాఁటిసిడంబుజోదను బుత్తడిదువ్వాలువదాల్పును బయనం బయి కదలి ప్రోల్కడచక్కి న్వచ్చుచుండి రయ్యెడ.

నందాదులు కృష్ణునితో వచ్చుట.

తే. వీటఁ గల్గిననాఁడెంపుబోటు లెల్లఁ
గూటువలు గూడి జన్నంపుగూటిదారల
మాటకయి మేనుపూనిన మేటివేల్పుఁ
దేటగాఁ జూచుకోర్కె నచ్చోటఁ జేరి. 51

సీ. వీఁడెపో యేప్రొద్దు వ్రేపల్లెలో గొల్ల
మగువల వలపించు సొగసుకాఁడు
వీఁడెపో చెలరేఁగి విసపుఁబాలిడుటాఁగ
రక్కసిఁ దునిమిన యక్కఁదునియ
వీఁడెపో నందునివిరిఁబోఁడిముందర
మొనసి చిందులు త్రొక్కు ముద్దులాఁడు
వీఁడెపో బండితోల్వేలుపు నుంకించి
పిండిగాఁ దన్నినదండిజోదు
తే. వీఁడెపో వ్రేలగీముల వెన్నజున్ను
గములఁ గొల్లగ మెక్కినగండిదొంగ
యనుచు నుడువుచుఁ దెలిముత్తియంపుసేసఁ
బ్రాలు చల్లిరి వేడుక ల్బయలుపడఁగ. 52

తే. అపుడు కుంభకుఁ డెదురుగా నరుగుదెంచి
యక్కకును బావకును మ్రొక్కి తక్కువారిఁ
గౌఁగిటను గూర్చి వేడుక ల్గడలుకొనఁగఁ
దనమనికిపట్టునకుఁ దోడుకొనుచు నేఁగి 53

క. అందఱకును బోనమ్ములు
గందమ్ములుఁ దమ్ములములుఁ గడువడి నిడి తా

సందంబుగ డెందంబున
ముం దెన్నఁడు లేనియెలమి మురియుచు నుండెన్. 54

కృష్ణునిరాక నెఱిఁగి యాఁబోతులు విజృంభించుట.

సీ. ఆరేయి కల్లరియాలపోతులు పైఁడి
వలువదా ల్పచటికి వచ్చు టెఱిఁగి
కినుకతో రెచ్చి దొడ్డిని గల్గుచూడ్పాఁడి
మొదవుల లేఁగలఁ బొడివి చాలఁ
గొమ్ములఁ గ్రుమ్మి లేఁ గోడెల నెడ్లను
దలుపుల నెత్తుక నెఱయఁ బొడిచి
గోడలు గ్రోడాడి కోవెలల్ నుగ్గాడి
పందిళ్లు పడఁద్రోచి బండ్లు విఱిచి
తే. తలుపులు పగిల్చి గుడిసెలు దళ్లఁ గూల్చి
గొల్లవాడల నెల్ల గగ్గోలు పుట్ట
నాఁడువాండ్రను గుఱ్ఱల నంతమందిఁ
గడఁగి తఱుముచు నెనలేని కడిమిఁ జూపె. 55

వ. అంతఁ దెల్లవాఱుటయు నయ్యేలుఱేఁ డెల్లగొల్లకొమరులఁ
బిలిపించి తనముద్దుఁబట్టిని దద్దయు సింగారించి తెచ్చి ముందర
నునిచి యందఱు విన ని ట్లనియె. 56

కోడెలఁ బట్టువానికి నీల నిచ్చెద నని గొల్లలతోఁ గుంభకుఁడు చెప్పుట.

ఆ. గొల్లలార! చెడుగుఁగోడెలఁ గంటిరె
జగము లెల్ల మ్రింగఁ జాలుకడిమి
నెసఁగుచున్న వెన్న నివి బొబ్బమెకములో
పులులొ యడవియేనుఁగులొ నిజంబు. 57

ఆ. వీనివలనఁ జాల వెతఁ గుందితిమి నేల
తేఁడు కినుక చేసి వేఁడి సూపె
నింకఁ బెక్కుమాట లేటికి వినుఁ డిదె
నిక్క మైనదిట్టి లొక్కపలుకు. 58

క. బలిమి దలిర్పఁగ నీగి
బ్బలఁ బట్టఁగఁ జాలునేరుపరి కిపు డిత్తుం
జెలువముల ప్రోక యగునీ
తలిరాకుంబోఁడి నెమ్మి దళుకొత్తంగన్. 59

క. అనిన విని గొల్లకొమరులు
ననఁబోఁడులమిన్నఁ గైకొనఁగ వలసినబు
ల్పును గోడెల గెలువఁగ నో
పనిజడుపును గల్గి కాడుపడి యుండి రొగిన్. 60

ఘోషవంతుఁడు కోడెలచేఁ జిమ్మఁబడి సొమ్మసిల్లుట.

వ. ఆయెడ ఘోషవంతుం డనునొక్కగొల్లకొమరుండు. 61

క. గిబ్బల గెల్చుట యిది యొక
యబ్బురమా! యనుచు బింక మాడుచు నపుడే
గొబ్బున లేచి బుజంబులు
దబ్బునఁ జఱచుకొని బల్లిదపుదిట మెసఁగన్. 62

తే. తొడరి యమ్మేటిమాలపోతులను డాసి
పట్టుకొనఁబోవుటయు నవి బిట్టు గినిసి
కన్నులను నిప్పు లొలుకంగఁ గడఁగి వానిఁ
బొడిచె నన్నియుఁ జూపఱు బెదరి పఱవ. 63

క. అటువలెఁ బొడివివఁ గనుఁగొని
దిట మింతయు విడక యతఁడు దీటుగఁ గడుముం

దటికిఁ జని యొక్కపోతును
దటుకునఁ బిడికిటను బొడిచెఁ దలనడుచక్కన్. 64

క. పొడిచిన నన్నియు నొక్క
మ్మడిఁ గడిమి దలిర్ప నతని మార్కొని కినుక
న్నడుద మొనవాఁడికొమ్ములఁ
బుడమిం బడ వైచి పొడిచి పొరిఁబొరి మట్టెన్. 65

ఆ. మట్టి మిగుల నలుక రెట్టింప దర్పగాఁ
జిమ్ముటయును దూలి సొమ్మసిల్లి
పడియె నతఁడు గిబ్బపదు వంత గొల్లల
పైకి నుఱికి కడిమి బలిమి రాయ. 66

ఉ. కొందఱఁ బూని కొమ్ములను గ్రుమ్ముచుఁ గొందఱ మ్రగ్గఁ
ద్రొక్కుచుం, గొందఱఁ బెండొడల్ విఱిగి కోయని యా
ర్వఁగఁ గూలఁ దన్నుచుం, గొందఱ నేపుతోఁ దఱిమి గుట్టల
మెట్టలపా లొనర్చుచుం, జిందఱవంద తై పఱవఁ జేయుచు
గాటపులావుఁ జూపుచున్. 67

కృష్ణుఁడు బలరామునితో నక్కడెలకతఁ దెల్పుట.

క. అప్పగిదిఁ బఱచువారలఁ
దప్పక చూచుచును మోముఁదమ్మిని జిఱున
వ్వొప్పార నపుడు వెన్నుఁడు
కప్పంబుట్టంబువానిఁ గని యిట్లనియెన్. 68

తే. ఆలపోతులు గావివి కాలనేమి
కొడుకు లేడ్వురుఁ దనచేత మడిసి తొంటి
సూడుఁ దీర్పఁగఁ బూని యిచ్చోటఁ బుట్టి
రిపుడు వీరి నడంచెద నేపుసూపి. 69

క. పగతుర నడఁచుటయుఁ బం
దుగులం గాపాడుటయును దోరం బరయం
దిగకంటికైన నిది కడుఁ
దగిలినమేల్గాదె యిపు డెదం బరికింపన్? 70

కృష్ణుఁడు కోడెలఁ బైకొని చంపుట.

క. అని పలికి వాని కెదురుగఁ
జనియె నపుడ వేలుపులును జడదారులు నిం
గి నిలిచి కనుఁగొనుచుండం
దన కెంతయు మేలు గోరి తద్దయుఁ బొగడన్. 71

క. చని యటఁ బసరపురక్కసు
లను బయికొని దోసకారులారా! కడుఁ గ్రొ
వ్వునఁ గలఁచితి రిన్నాళ్లును
బనివడి జగమెల్ల నింకఁ బఱవక నిలుఁడీ. 72

క. కల్లరులై పెల్లొదవఁగఁ
బొల్లగఁ గొల్లలను బొఱఁ బొడుచుట గాదిం
కెల్ల తెఱంగుల మిమ్ముం
జెల్లించెద వేల్పుగములు చెలఁగుచు నుండన్. 73

వ. అని యదలించి పలికిన నులికి యలుక రెట్టింప నద్దబ్బఱగిబ్బ రక్కసు లేడ్వురునుం దొంటియొంటమి మేటిపెనంకువం జెంగున నెగసి యుక్కున నొక్కుమ్మడి నతనిం దాఁకిన నబ్బలుమగండు గండుమీఱి లేగున్న యేనుఁగులపయిదాఁటు సింగంబు తెఱంగునం గదిసి యఱచేత మోఁపులు చఱచియుం దఱిమి యురవడిఁగొమ్ముల మెడల నులిమియుఁ దొడలు విఱి

చియు నడుము లవియం బిడికిళ్లం బొడిచియు వీఁపులు
మూఁపురంబులు నడచియు నెత్తురులు జొత్తిల్లం జేసియు
మఱియుం బెక్కులాగుల నొప్పించియుఁ జూపఱచూడ్కికి
వేడ్కగాఁ గొంతదడవు గడపి యంత. 74

క. పిడుగున కైన యనఁ దగుతన
పిడికిట నొక్కొక్కదాని బెడిదంబుగ నె
న్నడినెత్తు లవియఁ బొడిచిన
వడి నొక్కొక్కటియు నేల వ్రాలెం గోడెల్. 75

తే. అట్టు లొక్కొక్క పోటున నాలపోతు
లన్నియును వాత ముక్కునఁ గన్నుఁగవల
నెత్తురులు గార నీలిగి నేలఁ బడిన
నెల్లవారలు వెఱఁగంది రుల్లములను. 76

దేవాదులు మెచ్చి తత్సూచనల నెఱపుట.

సీ. అత్తఱి వేలుపు లాకసంబున నుండి
వెన్నునిపయిఁ జాల విరులవాన
గురియింప నచ్చర ల్గొమరొప్ప నాడిరి
గొల్లతేండ్లందఱు నుల్లసిలిరి
నందుండు గొమరునిఁ బొందుగాఁ గౌఁగిటఁ
బెనఁచి తద్దయును దీవన లొసంగెఁ
గుంభకుండును దనకోరిక యీడేఱె
నని చూచి సంతసంబునఁ జెలంగె

తే. నీలయును జాల ప్రేతలమేలువాఁడు
తనకు మగఁడయ్యె ననుచు డెందమున నుబ్బె

మఱియుఁ జూపఱులెల్ల వేమఱును మెచ్చి
పొగడుచుండిరి వెన్నునిమగతనంబు. 77

నీలకుఁ గృష్ణునకుఁ బెండ్లి వర్తిల్లుట.

ఆ. అంత గొల్లపెద్దలందఱు నీలకు
వెన్నునకును బెండ్లి వెస నొనర్ప
వలయునంచుఁ బూని వలనొప్ప మూరుత
మొజ్జబాఁపనయ్య నొయ్య నడిగి. 78

ఆ. కాళ్ల గోళ్లు దీసి కన్నియకును బెండ్లి
కొమరునకును దలలఁ జమురు రాచి
నలుఁగు లిడఁగఁజేసి నలువొప్ప నయిరేని
నీరువోసి రపుడు పేరఁటాండ్రు. 79

క. తొగసూడు గ్రుంకె దట్టం
బుగఁ జీఁకటు లొదవె రిక్కమొత్తము వొడమెఁ
లగనమును డాసె నియ్యెడఁ
దగఁ బెద్దలు నైదువలును దద్దయు నెలమిన్. 80

తే. పలుతెఱంగులవాయిదంబులు సెలంగ
శివితో నల్లడల దివ్వటీ ల్వెలుంగఁ
గన్నియను బెండ్లికొమరునిఁ గడఁగఁ బెండ్లి
తిన్నెమీఁదికి మెల్లనఁ దెచ్చి నిలిపి. 81

తే. పుడమివేల్పులు దొలిపల్కునుడువులెలమిఁ
జదువుకొంచును దీవనల్ చాలనొసఁగి
సేసఁబ్రాల్ చల్ల వలిపంపుఁజీర యొకటి
చెలఁగి తెరవట్టి కాల్ద్రొక్కఁజేసిరపుడు. 82

ఆ. చాల వేడ్క లొదవఁ గేలుఁదమ్ముల నంటి
నైదువలు కడంక నంది యిడఁగ
నెన్న రానికూర్మిఁ గన్నియయఱుతను
గట్టుతాల్పు తాలిబొట్టుఁ గట్టె. 83

క. వెన్నునితలపైఁ గన్నియ
కన్నియతలమీఁదఁ జొట్టుఁగైదువుజోదుల్
సన్నపుముత్తెము లెలమిని
మిన్నక చేదోండ్ల నించి నించిరి మిగులన్. 84

క. చీరచెఱంగులు ముడి యిడి
కూరిమిఁ జిటికెనవలు పట్టికొనఁ గూరిచి తా
రావంజోతిని గడు నిం
పారఁగ మ్రొక్కించి రప్పు డాలిన్ మగనిన్. 85

కృష్ణాదులకుఁ గుంభకుఁడు కట్నంబు లొసంగుట.

సీ. అయ్యెడ గొల్లఱేఁ డల్లున కెలమితో
ముత్తెంపుఁజొకట్లు మురువు లుంగ
రములు నేవడములు రతనంపుఁబావలు
గొలుసులు పదకముల్ జిలుఁగుఁజేల
లందలా లడపంబు లపరంజిగిండులు
జాలవల్లికలును జంపువాలుఁ
బట్టెమంచంబును బఱపును బాలీసుఁ
జందుగుపెట్టెలు మందసములు
తే. గద్దెపీఁటలుఁ గపురంబుఁ గస్తురియును
బోఁడిమొదవులు మేలైన బఱ్ఱెయలును

నూడిగీలును వరవుళ్లు నాఁడె మైన
మంచిగంధంపుఁదుస్కులు మించ నొసఁగి. 86

తే. కూరిమిని వీరకానికి వీరకత్తి
యకును దోలువేల్పుగొంగయన్నకును మఱియుఁ
జుట్టములకెల్ల దోడవులుఁ బుట్టములను
గట్నము లొసంగెఁ గట్టలుగాఁగ నపుడు. 87

తే. జన్నిగట్లకు బట్టకు నెన్నరాని
పైఁడికట్నంబు లొసఁగి కబ్బంపుఁగూరు
పరులకును గాఁణలకుఁ బెద్దబాఁపలకును
లెక్కసేయక చీరలు రొక్కమిడియె. 88

నీలాకృష్ణుల నొక్కటి సేయుట.

వ ఇత్తెఱంగున నెల్లవారలు నలరునట్లుగాఁ బెండ్లి యొనర్చి
యంత నొక్క మంచిమూరుతమున నాల్మగల నొక్కటి
సేయఁ దలంచి ప్రోడ లగునైదువరాండ్రఁ బనిగొల్ప వారు
నయ్యెడ. 89

సీ. పగడంపుసకినలపట్టెమంచము దోమ
తెర విరవాది క్రొవ్విరులపాన్పు
సురమాలిబాలీసుసూతినిగవుసెన
జరబాజుచందువాసాన పీఁట
కపురంపుబరణి చిల్కలదివ్వెకంబంబు
నిలువుటద్దంబు పన్నిటి క్రోవి
జవ్వాదిపక్కణీజాలవల్లిక పైఁడి
వీణె దువ్వెన వట్టివేళ్లసురఁటి

తే. తమ్మపడిగము మంచిగందావుఁగోర
పచ్చికస్తురి పెట్టె సంపంగినూనె
గిండులను గల్గి కన్నులపండువైన
పచ్చరాకట్టుగోనబుటుప్పరిగలోన. 90

ఆ. పెండ్లికొడుకు నిలిపి బిఱబిఱం గన్నెకు
సొగసు దిద్ది వేడ్క లిగురులొత్తఁ
బడకయింటికడకుఁ బరుగునఁ దోడ్కొని
చనుచుఁ బల్కిరపుడు సకియలెల్ల. 91

తే. చెలియ! మును నీవు గోరినచెలువుఁ డిప్పు
డించువిల్కానిపని కెప్పుడెప్పుడంచుఁ
దివురుచున్నాఁడు పడకింటఁ దవిలి తమిని
బ్రొద్దు జరుపను మిఁకఁ జాల ముద్దరాల ! 92

క. అగ్గలపువలపునను మును
బెగ్గడిలుచు నుండి యిపుడు పెనిమిటితోడన్
డగ్గఱఁ బోయినయప్పుడు
సిగ్గేటికిఁ బోఁడమెనమ్మ చిత్తరుబొమ్మా! 93

సీ. ముగుద! తమ్మని డాయ మగఁడు చీరినయప్డు
కదియక మార్మలంగెదవు సుమ్ము
పగకాఁడు మొరకొంగు దిగిచి సెజ్జకుఁ దార్ప
పడిగొట్టి వెనుకకుఁ జనెదు సుమ్ము
వెన్నుఁడు కపురంపువిడియం బొసంగిన
నొదిఁగి కైకొనక యుండెదవు సుమ్ము
చెలువుండు పయ్యెదఁ దొలఁగింప గమకింపఁ
గేలు మాటిడి పెనంగెదవు సుమ్ము

తే. సొగసుకాఁ డెదఁ గదియించి జుంటిమోవి
గంటియొనరించి యిక్కువలంటి తుంట
వింటిబలుదంటపనులు గావించినపుడు
కడఁగి మెలఁగంగవలెఁ జుమ్ము కలువకంటి! 94

క. డేగతెఱంగున బిఱబిఱ
సాగవలదె చెలియ వలపు సడిలేని దహా!
బాగాయెఁ గాఁపురం బిటు
జా గేటికిఁ బొదగదమ్మ చక్కెరబొమ్మా! 95

సీ. తడవయ్యె బిఱబిఱ నడవరాదె యటన్నఁ
జెలిమీఁదఁ గన్నెఱ్ఱ చేసెదేమి ?
నెనరొప్పఁ జెంగట నిలిచి పీడిసకొప్ప
దిద్దుకొన్న నఁబోఁడిఁ దిట్టెదేమి ?
పడఁకతో వెలియాకుమడుపులెమ్మెను జేతి
కొసఁగెడితొయ్యలిఁ గసరెదేమి ?
నగుచు గందము దెచ్చి మగని కలందు మ
న్నను బండ్లు గొఱుకుచుఁ గినిసెదేమి ?
తే. వాలుగంటిరొ! యిటువంటివారెకారె
చొక్కి పెనిమిటికౌఁగిట దక్కి పెనఁగి
పెక్కుదెఱఁగుల రాచిల్కజక్కిజోడు
పనుల గడిదేఱె ప్రోడలై తనరువారు. 96

క. ఓకలువకంటి! మును మనుఁ
బైకొని బతిమాలి మగనిపజ్జ కిపుడు దే
రాకుండెదు సిరి నచ్చిన
మోఁకా లడ్డం బిడియెదు మురువు దలిర్పన్. 97

ఆ. అనుచుఁ బలికి కలికి నర్మిలిఁ దోడ్కొని
పడకయింటి కరిగి పడఁతు లపుడు
ముగుదచేతి విడెము మగనికి మగనిచే
విడెము ముద్దుఁజెలికి నిడఁగఁ జేసి. 98

క. చెలువుగ నీ కిపు డబ్బె
న్నలువుగ నీతళ్కుఁగుందనపుబొమ్మ యిఁకం
దలఁపునఁ గలిగిన తెఱఁగున
మెలఁగుఁడు వలపులు తలిర్ప మెలఁతయు నీవున్. 99

ఆ. గోల గాని మిగుల గాళకురాలు గా
దింతి నీకుఁ దక్కె నంత వేగి
రంపుఁబనులవలని రాయిడి వెట్టక
ముద్దుగుమ్మ నెమ్మి దిద్దుకొమ్మ. 100

తే. చెప్పవలసినలాగునఁ జెప్పనార
మింతె కా కిపు డెన్న మీ కిరువురకును
గలుగుకూర్ములు గనుఁగొన్నఁ దెలిపినట్లు
మెలఁగుదురె యంచు నగుచు నమ్మెలఁత లరుగ. 101

క. వెన్నుఁడు చిఱునవ్వునఁ దగఁ
గన్నియఁ జేపట్టి వలపు గ్రమ్మగ సొగసుం
గ్రొన్ననసెజ్జకుఁ దారిచి
వన్నియ దిద్దుచును మిగుల వలపు దలిర్పన్. 102

సీ. తెలిముత్తియపుసరుల్ దిద్దునెపంబున
గిబ్బచన్బొగడలఁ గేలఁ జెనకి
చెవులకమ్మలు చక్కఁ జేయుజాడల ముద్దు
చిప్పిల నిద్దంపుఁ జెక్కులంటి
మొలనూలు సవరించు వలనుగఁ గన్పట్టి
వలుఁదపిఱుందుఁ బొక్కిలియు నిమిరి
కపురంపువిడె మొసంగఁగఁ బోవులాగున
మొనసి చక్కెర మోవి ముద్దులాడి
తే. పువ్వుబొత్తులు దుటిమెడి పొలుపెలర్పఁ
గప్పు మీఱినబలితంపుఁ గొప్పు ముట్టి
మెల్ల మెల్లనె యొక్కింత మెలఁగ డెంద
మించువిలుదాల్పు చెయ్వుల కియ్యకొల్పి. 103

చ. కులుకుచుఁ దద్దయున్న దిని కూర్మి తలిర్పఁగ ముద్దుచిల్కుచుం
బలుక వదేమి? యెమ్మెయుని బాగుగ గంద మలందవేమి? కో
ర్కులు వెలయంగఁ గౌఁగిటను గూర్ప వదేమి? చలంబొ
నానయో, చిలుకలకొల్కి! యి ట్టైరవు సేయఁగ నే నొక
లాఁతివాఁడనే? 104

ఆ. పిన్ననాఁటనుండి పెనఁగుచు నాపయిం
గన్నె నీకు వలపు గలదు కదవె
చేరి వేఁడుకొనినఁ జిక్కులు పెట్టెదు
తాళరాదె యింకఁ దలిరుఁబోఁడి! 105

సీ. పరువంపుమామిడిపండు లెచ్చుటఁ గన్నఁ
జెలి! నీదుకులుకుగుబ్బలె తలంచి
డంబారునెమ్మిపించెంబు లెచ్చుటఁ గన్న
ననబోఁడి! నీదువేనలియె తలఁచి
తిరమొందఁ దేనియపెర లెచ్చుటను గన్నఁ
దెఱవ! నీతొఁగరువాతెఱయె తలఁచి
బెదరి పాఱెడులేటికదుపు లెచ్చుటఁ గన్నఁ
గలికి! నీసొగసుఁగన్గవయె తలఁచి
తే. నిచ్చనిచ్చలుఁ గానలోఁ జొచ్చి మిగుల
నెచ్చరికల మెలంగుచు నిచ్చలోనఁ
గలఁగుచుండెద నెనలేని వలపు మీఱ
నింతి యిఁక జాగువలదు నన్నేలుకొనుము. 106

వ. అని నేర్పు దలిర్పం బలికి. 107

చ. జిలుఁగుఁబయంట నూడ్చి నునుఁజెన్ను టొయారపుఁజన్ను
దోయిపైఁ, గలప మలంది వాల్చెళుకుఁగన్నులు మూసిన
నవ్వుకొంచుఁ బో, క్కలి వలకేల సంటి గిలిగింతలు గొల్పుచు
మోవి యానుచుం, గలికిఁ గరంగఁజేసి బిగికౌఁగిటఁ జేర్చెను
వెన్నుఁ డత్తఱిన్. 108

తే. మఱియు వెఱగొప్పు చెలువంపుదెఱఁగుపనులఁ
గరఁగఁ జేయుచు నమ్ముద్దుఁగలువకంటిఁ
గలసి యొనలేని నెమ్మదిఁ జెలఁగుచుండి
గుడుసువాల్దాల్పు రేయెల్లఁ గడపి యంత. 109

నందాదిసహితుఁడై కృష్ణుఁడు నీలతోఁ దనపల్లె చేరి సుఖించుట.

తే. అత్తమామలయానతి యంది తోడఁ
దల్లిదండ్రులు నన్నయుఁ దవిలి రాఁగఁ
గుందనపుటందలములోనఁ గొమ్మ నిలిపి
యుల్లమునఁ బొంగుచును దనపల్లె కరిగె. 110

క. అరిగి తననగరిలోనికి
సరగునఁ జొత్తెంచి యపుడు సంగడికాండ్రం
బెరిమె గలపెద్దలను గని
యిరవుగ మన్నించి చాల నెమ్మెదలిర్పన్. 111

ఆ. అంత నీలఁ గూడి యింతంత యనరాని
సంతసంబు మీఱ జగము లెల్లఁ
బ్రోచుకొనుచు నెపుడుఁ బులుఁగుడాల్వేల్పు
తలఁకులేని సిటులఁ దనరుచుండె. 112

వ. అని నిరాబారిసింగంబులకెల్లఁ గత యొఱింగించిన వారలు
కొలందిలేనివేడుకలం దనరు చుండిరి. 113

ఉ. రిక్కలు మంచు నద్దమును రేవొరయుం గపురంబుఁ బాలు
నుం, జక్కెరరాచపు ల్చిలువసామియుఁ జిందముఁ దూఁడు
మేపుడుం, బక్కిగముల్ జగా నలువపట్టియు బొబ్బమెకంబు
వేల్పురా, జక్కియు నీడువోలినయసంబునఁ బాటిలు మేటి
దయ్యమా! 114

క. పుత్తడిమలవిలుకాఁడా!
గిత్తహుమా నెక్కి హాయలఁ గెరెదు తేఁడా!

మత్తిల్లుమిత్తిసూఁడా!
బత్తిమిగులఁ గలుగువారి పాలిటివాఁడా! 115

తరళము—

చిలువపేరులు బొమ్మునం దలఁ
జిన్నిక్రొన్నెలపువ్వునున్
మొలను బెబ్బులితోలుఁ గేలను
ముద్దుగుల్కెడి జింకయున్
నలువయాదలపుర్కపళ్లెము
నల్లగుత్తుకయు న్మెయి
న్వలపును న్వెలిబూదిపూఁతయు
వావిరిం గలవేలుపా! 116

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమారమణకరుణాకటాక్షనిరీక్షణసంలబ్ధ సరసకవితాసామ్రాజ్యధురంధర ఘనయశోబంధుర కౌండిన్యసగోత్రపవిత్ర కూచిమంచి గంగనామాత్యపుత్త్ర బుధజనవిధేయ తిమ్మయనామధేయప్రణీతం బైన నీలాసుందరీపరిణయంబను నచ్చతెనుఁగుఁగబ్బంబునందు సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1939.